

25—28 februari

Debatter m. m.

Tisdagen den 25 februari

	Sid.
Svar på frågor av:	
herr Hansson i Önnarp ang. tillsynen över försvarets decentraliserade mobiliseringsförråd	3
herr Johansson i Öckerö ang. lokalisering och undersökning av det förlista fartyget Hansa	4
Svar på interpellation av herr Gustafsson i Skellefteå ang. statsråds närvaro vid remissdebatter	6
Interpellationer av:	
herr Jönsson i Ingemarsgården ang. tjänsten som fiskerikonsulent i Jämtlands län.....	21
herr Blidfors ang. hjälpklass elevernas yrkesutbildning	22
Meddelande om enkla frågor av:	
fröken Karlsson ang. änkepension	24
herr Hagberg ang. motverkande av säsongarbetslöshet inom bostadsbyggandet.....	24

Onsdagen den 26 februari

Ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten	25
Tvätter i Umeå	28
Stat för statens allmänna fastighetsfond	28
Avskaffande av den särskilda varuskatten på socker och sirap.....	35
Höjning av byggnadsforskningsavgiften	37
Utredning rörande variationer i sjukfrekvensen mellan män och kvinnor	39
Ersättning till arbetsgivare för fullgörande av uppbördsskyldighet...	40

	Sid.
Fredagen den 28 februari	
Svar på interpellation av herr Nyström ang. småföretagsamheten i Stockholms läns kust- och skärgårdsområden	49
Interpellation av herr Spångberg ang. upplysningsverksamheten rörande kärnvapen och deras verkningar	52
Meddelande om enkel fråga av herr Eliasson i Sundborn ang. kommunala anslag för upprätthållande av tågförbindelser	54

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 26 februari

Val av valmän och suppleanter för utseende av riksdagens justitieombudsman och dennes ställföreträdare	24
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 15, om ändrad ordning för vissa anslagsuppförande i statsbudgeten	25
— nr 12, rörande utgifterna inom civildepartementets verksamhetsområde	27
— nr 16, ang. utgifter å tilläggsstat II (justitiedepartementet)	27
— nr 17, ang. utgifter å tilläggsstat II (utrikesdepartementet)	27
— nr 18, ang. utgifter å tilläggsstat II (försvarsdepartementet)	28
— nr 19, ang. utgifter å tilläggsstat II (socialdepartementet)	28
— nr 21, ang. utgifter å tilläggsstat II (ecklesiastikdepartementet) ..	28
— nr 27, ang. stat för statens allmänna fastighetsfond	28
— nr 28, ang. frågor om befrielse från ersättningskyldighet till kronan m. m.	35
— nr 29, ang. ersättning till Ruth Maria Erneberg m. fl.	35
— nr 30, ang. frågor om befrielse från ersättningskyldighet till kronan	35
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 7, om avskaffande av den särskilda varuskatten på socker och sirap	35
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 1, om ändrad lydelse av 11 § 1 och 2 mom. förordningen angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom	37
— nr 2, om ändrad lydelse av 2 § förordningen angående byggnadsforskningsavgift	37
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 4, om förordning med vissa bestämmelser angående seminverksamhet bland får	39
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 1, om utredning rörande variationer i sjukfrekvensen mellan män och kvinnor	39
— nr 2, ang. ersättning till arbetsgivare för fullgörande av uppbördskyldighet	40

Tisdagen den 25 februari

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollen för den 18 och den 19 innevarande februari.

§ 2

Svar på fråga ang. tillsynen över försvarets decentraliserade mobiliseringsförråd

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Hansson i Önnarp har frågat mig, hur tillsynen i allmänhet är ordnad beträffande försvarets decentraliserade mobiliseringsförråd och vilken ersättning som utgår till dem som fullgör tillsynen. Till svar vill jag anföra följande.

Tillsynen av krigsmaktens permanenta förråd utövas delvis genom ständig personell bevakning. Då sådan bevakning inte förekommer utövas tillsynen på ordinarie arbetstid av särskilt utsedd militär eller civil personal i samband med erforderlig kontroll av förrådsställd utrustning och materiel. Under annan tid sker tillsynen genom försorg av civilanställd vaktpersonal eller av för uppgiften särskilt kontrakterad personal, s. k. tillsynsmän, utvalda bland ortsbefolkningen. Visst samarbete i tillsynen äger även rum med lokal polismyndighet. Tillsynens omfattning anpassas till varje särskilt fall och är beroende av slaget av materiel, förrådsuppbördens storlek, förrådets läge och förrådslokalens beskaffenhet. Ersättning till civil bevakningspersonal bestäms med utgångspunkt i arbetets omfattning. Heltidstjänstgörande vaktman är

sålunda placerad i lönegrad A 9. Tillsynsmännens ersättningar varierar i allmänhet mellan 120 och 600 kronor om året. Ersättningsbeloppen är bl. a. beroende på förrådets storlek och betydelse samt avståndet mellan tillsynsmannens bostad och skyddsföremålet.

Vidare anförde

Herr HANSSON i Önnarp (cp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framföra ett tack för svaret på min fråga.

Anledningen till att jag ställde denna fråga var närmast en ren tillfällighet. Jag fick kontakt med en s. k. tillsynsman och därvid kom jag till den slutsatsen att det vederlag som han åtnjöt för sin tillsyn inte stod i rimlig proportion till de åligganden som han åtagit sig enligt ett skriftligt kontrakt med vederbörande FO-stab.

För att konkretisera bakgrunden till vad jag avser att säga vill jag nämna att det rör sig om ett avstånd från bostaden till förrådet på 3,5 km, d. v. s. han har varje gång att färdas 7 km. Därtill kommer att han åtagit sig att utöva tillsynen två à tre gånger per vecka. Det betyder med andra ord att tillsynen skall utövas cirka 130 gånger per år. Vidare ingår i hans åligganden att han skall noggrant övervaka förrådet och bilda sig en säker uppfattning om att det inte gjorts någon åverkan eller att något annat otillbörligt inte förekommit eller att det inte föreligger misstanke om förberedelse till dylikt.

För denna tillsyn har vederbörande nu en årsersättning på 70 kronor; år 1955 hade han 65 kronor. Om man räknar med de resor han måste företa för

Svar på fråga ang. lokalisering och undersökning av det förlista fartyget Hansa
att fullgöra tillsynen enligt kontraktet, har han faktiskt inte med än 70 kronor för att färdas 91 mil per år.

Jag har velat göra försvarsministern uppmärksam på dessa förhållanden. Det kan verkligen ifrågasättas, om det är riktigt med en så låg ersättning och om tillsynen av förråden under sådana omständigheter kan bli vad man egentligen avsett och kan fordra såväl ur militär som civil synpunkt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. lokalisering och undersökning av det förlista fartyget Hansa

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Johansson i Öckerö har frågat om jag vill medverka till en undersökning av möjligheterna att lokalisera och undersöka vraket av det år 1944 förlista fartyget Hansa.

Med anledning härav vill jag anföra följande.

Hansa förliste i Gotska sjön. Platsen för förlisningen kunde fastställas till ett område om cirka 11 × 11 kilometer. Vattendjupet inom området är minst 97 meter. Med den sökarutrustning som för närvarande håller på att installeras på flottans ubåtsbärgningsfartyg Belos kan det inom en nära framtid bli möjligt att fastställa läget av vrak inom det aktuella området. Möjlighet saknas nu liksom år 1944 att med dykare identifiera föremål på det aktuella djupet. Identifiering med hjälp av undervattens television torde däremot vara möjlig. Marinen har emellertid ännu inte tillgång till härför erforderlig utrustning. En närmare undersökning av vraket torde vidare förutsätta bärgning. Enligt tillfrågad civil bärgningsexper-

tis saknas i dag liksom år 1944 resurser inom landet för bärgning av vrak på det djup varom här är fråga.

Vidare anförde

Herr JOHANSSON i Öckerö (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för svaret på min fråga.

Svaret är ju negativt och detta beror, såsom statsrådet själv framhåller, på de otillräckliga resurserna när det gäller att bärga och undersöka ett vrak som ligger på det vattendjup som Hansa gör. En tänkbar utväg vore naturligtvis att undersöka vraket med hjälp av dykare, men såvitt jag kan förstå av svaret är även detta omöjligt. Att vraket skulle bärgas och undersökas, har jag aldrig ifrågasatt; det finner jag vara fullständigt otänkbart. Vad jag närmast syftat på är att man skulle kunna göra en undersökning av vraket på den plats där det ligger.

Under kriget var det väl ingen annan fartygskatastrof i Östersjön som upprörde svenska folket så mycket som Hansas förlisning. Det inträffade ju under kriget många olyckor i Östersjön och en del kunde förklaras, andra inte. När det gäller Hansa måste man i varje fall säga att det var ganska brutalt att sänka ett svenskt fartyg på väg mellan svenska hamnar. Det är nämligen ganska klart att det var fråga om en torpedering. För min del har jag svårt att föreställa mig att minsprängning av ett fartyg av Hansas storlek skulle förorsaka en katastrof av den omfattning som ägde rum — om nu inte de explosiva varor som delvis utgjorde Hansas last hade exploderat i samband med en minsprängning. Men Hansakommissionen har ju konstaterat att det skett en torpedering. Däremot är det inte klagjort, vilken av de krigförande makterna som torpederat Hansa. Det obehagliga i hela situationen är just att så långt efter kriget har vi ännu inte fått klarhet på denna punkt. De som

Svar på fråga ang. lokalisering och undersökning av det förlista fartyget Hansa

utförde torpederingen borde ha kunnat träda fram själva och säga: »Det var vi som gjorde det.» Annars kan det lätt hända att misstankarna går åt fel håll.

Vad som nu aktualiserat saken är väl delvis de rykten som kommit från tyskt håll och som går ut på att en rysk u-båt skall ha sprängt Hansa. Låt oss emellertid fastslå, att det är ett rykte. Hur mycket sanning som ligger i det vet vi inte. En sak är emellertid klar, nämligen att 84 personer gick bort. De två som blev bärgade har lämnat vissa upplysningar.

Herr talman, låt mig säga några ord om några andra ganska märkliga händelser i Östersjön under och efter kriget!

Jag vill då börja med »Kinnekulle». Kinnekulle var ett Lidköpings-fartyg. Det var på väg från Stolpmünde till Hälsingborg med last. Att båtar försvann var inte så underligt. Det märkvärdiga i detta fall var att båten återfanns, och detta i nästan oskadat skick. Danska fiskare fann båten öster om Själland vid Stevns udde. Livbåten hängde vid sidan. Det hade varit brand ombord, men ingen brand som var av sådan omfattning att besättningens 7 man varit tvungna att lämna fartyget. Ett faktum var emellertid, att besättningen var borta och deras kläder m. m. var också försvunna. Båten gick från Stolpmünde den 17/2, och väggalmannackan visade, att de den 18/2 varit ombord. Man kan i alla fall befara, att besättningen blivit bortförd av ett fartyg. Vart de tagit vägen vet vi inte.

Jag är fullt övertygad om att regeringen gjort ganska vidlyftiga undersökningar för att få klarhet om besättningens öde, men den har inte lyckats. Det sista som framkommit är, att en dansk matros påstått att han hade talat med Kinnekulles skeppare i Riga, och det kan ju tänkas att detta är riktigt. Jag hoppas att regeringen på denna punkt kommer att göra vad som kan göras för att vinna klarhet.

Vad beträffar Hansa kan man säga, att om man hade kunnat konstatera vem som sänkte båten hade detta kunnat bli nyckeln till lösning av flera gåtor i Östersjön. Ungefär samtidigt som Kinnekulle förliste, försvann malmöbåten Ivan. Denna båt hade 17 mans besättning och var också den på resa från Stolpmünde. Från Ivan fann man en livbåt och i båten var provianten orörd. Senare fann man också ett livbälte, som bar spår av brand. Jag tycker det är ganska märkvärdigt, att någonting sådant skall behöva hända utan att bli uppklarat.

Jag skall nämna ytterligare ett par fall. »Bengt Sture» från Trelleborg avgick den 28/10 och sänktes av en rysk u-båt. Enligt senaste rykten skulle sex man av besättningen blivit bärgade ombord på u-båten. Vart de sedan tagit vägen vet vi inte.

Vi måste förstå de anhörigas situation härvidlag. När vederbörande är borta accepteras detta; man ställer in sig på det. Men detta att leva i ovisshet och att det dyker upp rykten som man sedan inte kan få bekräftade, innebär en psykisk press för de anhöriga till besättningsmännen.

Senare försvann även en Skärhamnsbåt som hette Svan. Skeppare var Valfrid Olsson. Ombord var, om jag inte minns fel, fem man. Den var på resa från Lübeck till Köpenhamn. Man har inte heller här kunnat klara ut på vad sätt den försvann.

Slutligen nämner jag också som sista exempel Göteborgsbåten Dan, som försvann så sent som 1952 under en resa från Danzig till Degerhamn på Öland. Det var en mycket stark båt, ett ombyggt valfångstfartyg, byggt att ligga i isen med. Vädret var vid samtliga dessa tillfällen skapligt, även om det inte var gott. Det rådde i varje fall inget oväder. Och ändå har det aldrig funnits ett spår av dessa tre båtar! Där emot har det sagts — jag upprepar dock att det endast är rykten — att

Svar på interpellation ang. statsråds närvaro vid remissdebatter

fartygen Svan och Dan har blivit sedda i utländska hamnar.

Jag ser att hans excellens herr statsministern är närvarande i kammaren nu, och därför vill jag sluta med att uttrycka förhoppningen att regeringen med stor uppmärksamhet följer frågan vad det blivit av dessa båtar och gör allt som är möjligt för att bringa klarhet i om besättningarna på dessa båtar, som det råder oklarhet om, är i livet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. statsråds närvaro vid remissdebatter

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**, som yttrade:

Herr talman! Herr Gustafsson i Skellefteå har frågat mig om jag vill medverka till att statsråden under tiden för remissdebatterna kan lösgöras från löpande regeringsgöromål så att de får möjlighet att närvara i kamrarna under dessa debatter även efter de s. k. partiledarduellerna för att genom korta inlägg besvara framställda frågor eller bemöta eventuell kritik.

Herr Gustafssons fråga motiveras av en önskan att göra remissdebatterna värdefullare och intressantare. Jag vill därför erinra om att jag vid upprepade tillfällen och även i år föreslagit att remissdebatten skulle förläggas till efter motionstidens utgång. Jag tror att en sådan omläggning mer än något annat skulle bidra till att stimulera debatten. Förslaget har emellertid hittills avvisats av oppositionen.

I anslutning till frågan vill jag vidare meddela — vilket herr Gustafsson säkert känner till — att samtliga statsråd i allmänhet befinner sig i riksdagshuset under remissdebatterna och att de även om de inte hela tiden uppehåller

sig i någon av kamrarna ändå försöker följa vad som där sker. Om det därutöver är ett önskemål att statsråden i ökad utsträckning skall delta i debatterna, skulle detta underlättas om vederbörande riksdagsledamöter ville i förväg anmäla när de tänker ta upp någon speciell fråga till kritisk granskning.

Några åtgärder från min sida för att ytterligare öka statsrådets möjligheter att följa remissdebatterna torde däremot inte erfordras.

Vidare anförde:

Herr **GUSTAFSSON** i Skellefteå (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsministern för svaret på min interpellation och för att detsamma har avlämnats så snabbt att vi nu har möjligheter att föra en debatt i frågan medan den senaste remissdebatten ännu är i färskt minne.

Min interpellation är kanske av ett något ovanligt slag. Den tillkom emedan missnöjet med remissdebatterna i deras nuvarande utformning ser ut att tillväxa. Kritik mot dessa debatter har ju vid flera tillfällen framförts här i riksdagen, men vi har inte med regeringens representanter debatterat vad vi borde göra åt saken. Min avsikt har nu varit att få en sådan debatt till stånd.

Man kan måhända med någon överdrift tala om remissdebatternas förfall. Det är i så fall någonting som vi alla har ansvaret för. Min interpellation får självfallet inte uppfattas som ett försök att bortförklara detta eller att skjuta över hela ansvaret på statsråden. Det har från min sida inte varit fråga om någon ansvarsfördelning över huvud taget. Däremot anser jag, och det vill jag kraftigt understryka, att statsråden har väsentligt större möjligheter än vi andra att snabbt göra remissdebatterna mera intressanta. För att ingen skall tro att jag vill förringa det ansvar vi alla har, vill jag också säga något om

Svar på interpellation ang. statsråds närvaro vid remissdebatter

den kritik som i detta fall har riktats mot oss kammarledamöter och som jag tycker i långa stycken har varit befogad.

Det har bl. a. sagts att vi talar för länge och att debatterna skulle bli mera intressanta om det bleve snabbare växlingar i talarstolen än nu sker. Vid arets remissdebatt gjordes också ett försök till förbättring genom införandet av en frivillig begränsning av anförandenas längd. Som riktpunkt uppställdes därvid 40 minuter för partiledarna och 20 minuter för oss andra. Det togs också tid och upprättades protokoll, som jag här har ett exemplar av. Jag tänker emellertid inte föredra det utan nöjer mig med att konstatera att partiledarna klarade sin uppgift ganska bra. Enligt protokollet överskred herr Ohlin tidsgränsen med 7 minuter, men de två andra partiledarna talade i gengäld kortare, så att de tre tillsammans klarade sina inlägg på 1 timme 58 minuter, d. v. s. 2 minuter kortare tid än beräknat.

Sedan talade finansministern i 1 timme 28 minuter. Jag vill också tillägga att en genomläsning av protokollet ingalunda övertygar om att en måttlig begränsning av anförandets längd skulle ha behövt gå ut över viktiga ting. I övrigt hölls tiden ganska bra. Om ingen talare hade överskridit tidsgränsen, skulle remissdebatten ha avslutats 1 timme 29 minuter tidigare än vad fallet blev. Den förlängningen är sålunda inte mycket att säga om. Om alla talare däremot hade utnyttjat hela tiden, skulle remissdebatten ha pågått 5 timmar längre än vad fallet var.

Jag skall inte här anföra några »individuella resultat» utan meddelar endast att herr Hagberg var den som drog över tidsgränsen mest. Han höll på i 41 minuter. Men det var hans första inlägg sedan han avgått som partiledare, och det är ju en händelse som inträffar så sällan att vi nog hade råd med en viss generositet i det fallet.

Om jag utgår från detta protokoll, vet jag inte om det försök som gjorts har haft någon verkan eller inte. De flesta talare höll på 16 à 17 minuter, men om detta betyder att de var rädda för att komma för nära den uppställda tidsgränsen och därför slutade tidigare än de annars skulle gjort, eller om de inte brukar tala längre än så, är omöjligt att avgöra. Om vi vill komma längre än vi nu gjort, förefaller det som om vi borde sikta på en tidsbegränsning på 15 minuter.

Vidare har vi kritiserats för att vi inte väljer lämpliga ämnen utan ofta talar om frågor av lokal natur och utan allmänt intresse. Det kan ibland vara fullt motiverat att ta upp en lokal fråga, om den kan användas för att exemplifiera problem av mera allmän natur. Kan den inte användas på det sättet, bör vi nog vara rätt försiktiga med lokala problem, om vi menar att remissdebatten skall vara årets centrala politiska debatt, som statsråd, riksdagsmän, press och allmänhet skall följa med intresse inte bara i början utan under hela tiden. Det finns ju andra sätt att aktualisera lokala problem här i riksdagen. Det måste naturligtvis ankomma på var och en att avgöra vad han skall tala om. Men det kan inte bestriidas att ämnesvalet har en viss betydelse för hur intressanta remissdebatterna blir.

Så har det sagts att vi läser upp i förväg skrivna anföranden, och framför allt har remissdebatterna kritiserats därför att det blir för litet av verklig debatt, för litet av replikväxlingar. Man har sagt att det är det som gör att debatterna blir tråkiga. Här kommer man in på den fråga jag har interPELLERAT om, nämligen statsrådets insatser.

I interpellationen framhöll jag att det är troligt att remissdebatterna skulle samla väsentligt större intresse om departementschefer och övriga statsråd vore närvarande i kamrarna inte endast som åhörare under partiledarduel-

Svar på interpellation ang. statsråds närvaro vid remissdebatter

lerna utan även i fortsättningen. De finge då möjlighet att genom korta inlägg besvara eventuella frågor och vid behov klarlägga förhållanden som kritiseras eller göra tillrättalägganden. Det skulle bli korta replikskiften mellan riksdagsledamöter och statsråd då och då under hela tiden, inte endast den första dagen.

Jag tror alltså att det skulle bli väsentligt bättre om statsråden vore närvarande och kunde gå i svaromål — det är de nu inte. Under årets remissdebatt förekom ett undantag. Kommunikationsministern var nämligen närvarande, åtminstone tidvis, och han hade ordet flera gånger för bemötanden och tillrättalägganden. Statsrådet Skoglund gjorde inte mindre än åtta inlägg här i kammaren under remissdebatten. Ett var längre, på elva minuter, men de andra sju klarade han av på 23 minuter sammanlagt. Jag tycker att han gav ett utmärkt exempel på hur det borde vara — om det nu är någon av de andra statsråden som är intresserad av att lära sig det.

Vi kammarledamöter brukar också kritiseras för att vi inte finns här i bänkarna under remissdebatten. Men jag tror nog ändå att man måste fastslå att statsråden leder överlägset i det avseendet. Vid ett tillfälle under tredje dagen i årets remissdebatt, då det såg rätt glest ut här i bänkarna, räknade jag antalet ledamöter som var inne i kammaren, och det visade sig vara i det närmaste tjugo procent. Det är inte mycket, men det är mer än noll procent, och statsrådsbänkarna var vid det tillfället alldeles tomma, vilket inte är särskilt ovanligt.

Nu kan man invända att vi har två kamrar och att ingen kan begära att statsråden skall vara i båda kamrarna samtidigt. Första kammaren brukar emellertid avsluta remissdebatten väsentligt tidigare än vi, och vi har just inte sett till någon invasion av statsråd i andra kammaren när första kammaren

har upphört med remissdebatten. När debatten pågår såväl i första kammaren som här, är det ju ändå inte fler än två kamrar. Om jag är generös och utgår från att statsråden bör få använda 30 procent av tiden till raster och andra ändamål — ingen begär att de skall sitta som klistrade vid bänkarna hela tiden — och att de delar resten av tiden lika mellan kamrarna, kommer jag till resultatet att de som uppträder här i kammaren i alla fall har 35 procents utsikt att vederbörande statsråd finns i kammaren. Det är en väsentlig förbättring jämfört med i det närmaste ingen procent alls.

Jag tror i alla fall att talmännen en gång till bör överväga förslaget att ordna talarlistan så att det så långt möjligt är blir en indelning efter ämnesgrupper. Det innebär inte att talarna inte skall kunna tala om flera saker. Man kan anmäla det ämne man anser viktigast och framför allt det ämne man är mest angelägen att få tala med ett statsråd om. Ifall dessa ämnesgrupper placeras i olika ordningsföljd i kamrarna, underlättar det för departementscheferna att bevaka sina områden.

Riksdagens upplysningstjänst har på min begäran gått igenom protokollen från de tre senaste remissdebatterna. Avsikten var att se om det är vanligt att talarna ställer direkta frågor till statsråden och vad frågorna i så fall rör sig om. Att antalet frågor skulle vara stort var inte att vänta — det är ju inte särskilt lockande att ställa frågor till tomma bänkar. Genomgången visade att under dessa tre remissdebatter ställdes sammanlagt femton frågor till ett visst bestämt statsråd — nio i första kammaren och sex i andra. Man har då inte tagit med frågor av mer retorisk natur och inte heller kritik mot ett visst statsråd, om den inte var utformad som en direkt till honom riktad fråga. Svarsprocenten är inte särskilt hög: två frågor anges som besvarade och i ett fall heter det att frå-

Svar på interpellation ang. statsråds närvaro vid remissdebatter

gan besvarades delvis, i ett annat fall att den berördes helt kortfattat, medan elva frågor blev helt obesvarade. Det kanske kan vara av intresse att höra något om vilka frågor riksdagsmännen ställer. Jag hämtar mina exempel från årets remissdebatt.

Herr Erik Boheman ställde en fråga till statsministern om genomförandet av författningsändringen. Den frågan besvarades. Fru Hamrin-Thorell ställde frågor till statsrådet Ulla Lindström om stödet till barnfamiljerna. Frågorna besvarades ej. Herr Birger Isacson ställde en fråga till finansministern angående avdraget vid deklaration för resekostnader med egen bil. Frågan besvarades ej. Herr Isacson riktade också en fråga till jordbruksministern om forskning rörande växtskyddsmedlens skadliga inverkan. Inte heller den frågan besvarades. Herr Gösta Bohman ställde en fråga till försvarsministern angående preciserad målsättning för försvaret. Frågan besvarades ej. Herr Hamrin i Jönköping ställde en fråga till inrikesministern rörande resultatet av utredningen om bevakningen av överste Wennerström. Frågan besvarades ej.

Jag tycker detta förefaller att vara frågor som statsråden borde ha haft en del att säga om, om de så velat. Statsministern säger i sitt svar att »samtliga statsråd i allmänhet befinner sig i riksdagshuset under remissdebatterna och att de även om de inte hela tiden uppehåller sig i någon av kamrarna ändå försöker följa vad som där sker». Men det är ju inte stor glädje med att statsråden befinner sig i riksdagshuset, om de inte ingriper i debatterna. De skulle alltså ha hört frågorna men inte brytt sig om att besvara dem. Då har vi som sagt inte mycket nöje av att statsråden finns här i huset.

Tidigare i sitt svar säger statsministern, efter att ha framhållit att min interpellation motiveras av en önskan att göra remissdebatterna värdefullare och intressantare: »Jag vill därför er-

inra om att jag vid upprepade tillfällen och även i år föreslagit att remissdebatten skulle förläggas till efter motionstidens utgång. Jag tror att en sådan omläggning mer än något annat skulle bidra till att stimulera debatten.» Detta är väl egentligen statsministerns enda bidrag till diskussionen. Jag vill emellertid härvidlag sätta ett par frågetecken i marginalen.

Statsministern menar förmodligen att remissdebatten, om den förlades »till efter motionstidens utgång», skulle handla inte endast om regeringens förslag i statsverkspropositionen utan också om oppositionens partimotioner. Regeringens förslag och oppositionspartiernas motioner skulle alltså ställas mot varandra, varigenom debatten skulle bli intressantare. Nu är som vi vet motionstiden alldeles för kort för att oppositionen skulle hinna utforma ett färdigt förslag. Underhandlingarna mellan partierna för att åstadkomma gemensamma förslag hinner helt enkelt inte fullföljas förrän senare. Detta betyder att oppositionens alternativ föreligger färdiga först när reservationerna kommer från utskotten och då är det väl också lämpligt att diskutera dem.

Att föra in även partimotionerna i debatten skulle förmodligen betyda att denna bleve ännu mer splittrad än den nu är. Jag har nyss sagt att vi under årets debatt fick lyssna till finansministern i en timme och 28 minuter, trots att han endast hade att tala om statsverkspropositionen och kritiken mot denna. Jag undrar hur lång tid finansministern skulle ha behövt om han dessutom skulle ha kommenterat partimotioner från fyra partier? Jag tror inte att statsministerns förslag i detta sammanhang är något radikalmedel för att göra remissdebatterna intressantare.

Jag vill till sist, herr talman, understryka att det måste anses vara en verkligt angelägen sak att remissdebatterna

Svar på interpellation ang. statsråds närvaro vid remissdebatter

blir intresseväckande och att de ger en någorlunda rättvisande bild av svensk parlamentarisk standard. De avses ju skola vara årets centrala och mest utåtriktade riksdagsdebatter, och de borde bidra till att öka riksdagens anseende och även till att öka allmänhetens intresse för vad vi sysslar med här i riksdagen. Det gör de emellertid inte som de nu är.

Jag understryker på nytt, att vi alla har ansvar för att det sker en förbättring i detta avseende, men jag tror att departementschefer och andra statsråd har större möjligheter än vi andra att göra en insats på detta område. Jag menar alltså att statsrådets bevakning av remissdebatterna bör anses vara så viktig att statsråden reserverar dessa dagar helt för denna uppgift. De uppvaktningar som brukar äga rum under remissdebatterna i riksdagshuset får då förläggas till annan tidpunkt.

Att det skulle vara omöjligt att planera statsrådets arbete så, att de kan reservera några dagar varje år för bevakning av remissdebatterna, tror jag ändå inte. Men detta förutsätter att man anser denna bevakning vara av vikt och att man dessutom fäster något avseende vid frågor till och kritik mot regeringen även från annat håll än från partiledarna. Jag beklagar att statsministern i sitt svar inte var mer positiv i detta avseende. Statsministern börne nog kunna gå med på att statsrådets bevakning av remissdebatterna är en så viktig uppgift, att den endast i undantagsfall bör få eftersättas.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Jag vill gärna vitsorda, att även enligt min mening är den fråga viktig som vi nu tack vare herr Gustafssons i Skellefteå interpellation har kommit in på och som ju ytterst handlar om hur riksdagen skall bidra till att effektivisera eller rättare sagt aktivisera det politiska intresset.

Jag tror också att det skulle kunna göras åtskilligt i våra debatter för att nå detta syftemål, även om vi naturligtvis aldrig skall inbilla oss att tekniska reformer på det formella området inom politiken kan komma att spela en avgörande roll. Det politiska intresset väcks när medborgarna finner att politikerna diskuterar frågor som rör medborgarna, frågor som har ett intresse för medborgarna. Därför är det självklart att i tider av starka politiska motsättningar blir debatterna i detta hus fängslande, även om det är många formella brister i det sätt på vilket de presenteras, under det att i perioder av relativt lugn, av politisk stiltje även de mest genomtänkta och formellt glänsande anföranden om inte faller till marken så dock ej förmår nämnvärt engagera eller intressera. Vi skall alltid ha klart för oss — som jag tillåtit mig framhålla många gånger förut — att vad som skapar det politiska engagemanget, det politiska intresset, är politikens innehåll mera än politikens former.

Vi kan ha olika uppfattningar, och herr Gustafsson har naturligtvis rätt att hysa sin uppfattning. Men om det är debatterandet av sakfrågorna som i första hand skall fånga och intressera, måste det ju vara rimligt att opposition och regering i remissdebatten möts med så långt som möjligt färdiga alternativ och diskutera dessa, ställda mot varandra. Jag har svårt att tro att det inte förhåller sig på detta sätt, och jag tycker i varje fall att vi skulle kunna få göra ett experiment någon gång. Varför skall det nödvändigtvis vara så att regeringen har det — som jag tycker — orimliga övertag som det innebär att våra förslag och inga andra diskuteras?

Den som efter en remissdebatt sätter sig ned och i lugn och ro läser igenom protokollen — det har jag gjort många gånger — kommer ganska snart underfund med att varken regeringen

Svar på interpellation ang. statsråds närvaro vid remissdebatter

eller oppositionen kan undgå att komma in på de alternativa förslagen. Det blir under nuvarande förhållanden dessa trevande frågor: Vad avser oppositionen med sin kritik? Vad innebär kritiken — kan vi få den preciserad? Förr eller senare antyder så oppositionsledarna i svävande ordalag vilka alternativen ungefärligen skall vara.

Detta är, tycker jag, en mycket egendomlig debattform. Den fyller egentligen ingen funktion. Det vore mycket redigare om man från början finge ta upp en diskussion kring alternativen. Detta skulle säkerligen mer än något annat bidra till att hyfsa den remissdebatt som vi nu inte är riktigt nöjda med.

Vidare tyckte jag att herr Gustafsson var något för negativ i sin bedömning av mitt svar — han kallade det negativt — när han menade att det enda alternativ, som jag förde fram som svar på hans fråga, vore att debatten skulle föras efter motionstidens utgång, vilket var en i förbigående gjord reflexion. I svaret på hans fråga ville jag framhålla, att det vore mycket lättare om vederbörande riksdagsmän ville tala om för statsråden att de har för avsikt att ställa vissa frågor. Herr Gustafsson anslöt sig helt till denna uppfattning, men han menade att frågorna skulle anmälas till talmannen och att det skulle göras en viss ämnesgruppering. På denna punkt — och den är ju huvudfrågan — är följaktligen herr Gustafsson och jag helt överens. Jag tror att det skulle vara en fördel att på detta sätt få ämnesvalen angivna. Härigenom skulle man kunna veta vilka anföranden som påfordrar inlägg från statsrådets sida.

När sedan herr Gustafsson exemplifierade vilka frågor han tyckte det var synd att vi inte hade besvarat, undrar jag om inte många liksom jag fick en känsla av att denna typ av frågor inte var så lyckad som exempel i detta sammanhang. Den inledningsfråga som ställdes gällde författningsrefor-

men, och den besvarades av mig i första kammaren. De övriga frågorna var synnerligen tekniska. Vad skulle inrikesministern vid den tidpunkten ha svarat i Wennerströmaffären? Det kunde inte ha blivit annat än vad ni kallar ett undvikande svar. Hela raden av frågor gällde politiskt tekniska problem, och de var mycket litet ägnade att skapa en debatt av den typ som interpellanten efterlyste.

Vidare är det klart att det mycket gläder oss på regeringsbanken att vi är så efterlängtrade när vi lägger oss i debatten. Jag skall uppriktigt medge, att jag ibland tyckt att regeringsledamöterna talat något för mycket under remissdebatten, och jag kan inte bestrida att jag åtskilliga gånger avrätt regeringsledamöter från att ta till orda. Varför? Jo, därför att remissdebatten väl ändå skall ge en möjlighet för riksdagsmännen att komma till tals. Om det skulle bli en vana för regeringsledamöterna att lägga sig i debatten så mycket som tydligen herr Gustafsson vill att vi skall göra, finge vi en mycket lång debatt.

Herr Skoglund framfördes i detta avseende såsom en mönstergosse i regeringskretsen. Ja, tänk om alla handlade som han! Herr Skoglund gjorde 8 inlägg. Detta betyder alltså att herr Gustafsson väntade sig att få minst 120 inlägg från regeringsbanken — herr Skoglund var ju den som talade mest av statsråden. Detta skulle om jag räknat rätt ha betytt att statsrådets inlägg, eftersom herr Skoglund talade i 34 minuter, efter mönstrets exempel och med användning av de statistiska metoder som herr Gustafsson med så stor skicklighet utnyttjat, skulle ha förlängt remissdebatten med 8 timmar — och då hade man ändå inte tillåtit någon kammarledamot att med ett ord kommentera våra inlägg. Skulle kammarledamöterna ha yttrat sig över dessa anföranden, skulle det ha blivit 8 timmar till, och debatten hade blivit förlängd med sammanlagt 16 timmar.

Så stimulerande — det vågar jag säga

Svar på interpellation ang. statsråds närvaro vid remissdebatter

i största förtroende till herr Gustafsson — är inte mina regeringskolleger, att det politiska intresset skulle tåla en påspädning av sexton timmar utöver den tid som remissdebatten redan tar. Jag tror alltså att det är litet tveksamt om jag skall rekommendera mina kolleger att följa det exemplet. Jag tror nog att jag även i fortsättningen kommer att säga: »Begagna det här nyvaknade intresset för statsrådsanföranden med litet varsamhet och tro inte att alla i kammaren med samma iver som herr Gustafsson i Skellefteå hänger på statsrådets läppar; det finns de som själva vill begagna tillfället att säga ett och annat.»

Jag tror emellertid att det fanns någonting annat som var riktigt i herr Gustafssons anförande. Tänk om man kunde komma överens om att förkorta längden på anförandena! Det finns en första kammare, som inte är upptäckt av andra kammaren ännu, och där talar det mycket kortare. Det är aldeles förbluffande hur snabba replikerna där är. Många gånger önskar man faktiskt att första kammarens debatter ägnades litet större uppmärksamhet än vad som för närvarande är fallet. När det gäller parlamentarisk metodik, sättet att resonera även om invecklade sammanhang, tror jag att debattkonsten i första kammaren inte är någonting att se över axeln. Herr Ohlin skall nu inte vara orolig för att detta är ett argument för första kammarens bevarande, men jag hoppas att om man slår ihop kamrarna kommer de goda traditionerna från första kammaren på denna punkt att smitta av sig.

Jag tror alltså att en förkortning av inläggen och snabbare replikväxlingar verkligen skulle vara av stort intresse.

Herr talman! Får jag i detta sammanhang ta upp en sak som inte är ordentligt genomtänkt, men vi skulle ju resonera fritt nu.

Remissdebatten är såvitt jag vet en unik företeelse i världens parlament

med det sätt varpå den utnyttjas här. I de stora ländernas parlament går adressdebatterna så till, att det är några av de stora kanonerna som uppträder kontra regeringen, och sedan är det inte någonting mera. Det är relativt korta anföranden. Tanken att den vanliga engelska parlamentsledamoten vid en adressdebatt skulle kunna fånga talmannens öga och få komma till tals är nog ganska orealistisk. Vi har på den punkten en mycket mera demokratisk tradition och naturligtvis en mera demokratisk grundlag, eftersom vi kräver att var och en som vill yttra sig också skall ha rätt att göra det. Vi har alltså en unik remissdebattstradition, som nog inte bara är av ondo; det är inte bara långträdighet och tristess. Till och med när det gäller de lokala frågorna kan det vara av värde att det finns en möjlighet för den vanliga kammarledamoten att beröra problem, som kanske inte intresserar hela landet men som man i varje fall kan förutsätta intresserar en hel del av hans väljare och den ort han representerar. Jag tror att vi skall akta oss för att rationalisera till den grad att vi tar bort den möjligheten. Det skulle vara oklokt att låta hela debatten bli en uppgörelse mellan Kungl. Maj:ts regering och oppositionen; vi bör försöka behålla en del av det som jag tror är säreget för oss, den bredd debatten har och därmed också den långsamhet med vilken debatten flyter fram.

Jag tror alltså inte att vi bör göra så förfärligt mycket åt remissdebatten, även om herr Gustafsson och jag är överens om denna reform. Även om jag tror att det skulle vara till fördel att få remissdebatten efter motionstidens utgång, skall vi ändå i stort sett behålla de nuvarande principerna: var och en skall få yttra sig, och var och en skall få tala om stora och små frågor. Men jag skulle ändå vilja fråga: Hur vore det om man vid sidan om denna debatt på allvar prövade det som vi diskuterat så många gånger, nämligen den engelska

Svar på interpellation ang. statsråds närvaro vid remissdebatter

frågestunden? Den skulle kunna gå till så att frågor lämnades in, t. ex. en onsdag, och att frågorna besvarades på torsdagen utan all den långrandighet som man måste kräva när det gäller interpellations svar och även svar på enkla frågor. Jag tror att det skulle skapa en intensifiering av den politiska debatten, om man vågade sig på att pröva detta. Men det förutsätter en disciplinering från både regeringens sida och frågeställarnas sida. Det skulle inte få vara så som det tyvärr ofta är nu, att frågorna föranleder långa interpellations svar och att dessa i sin tur följs av ännu längre repliker. En snabb replikväxling skulle vara i hög grad stimulerande. Om det finns intresse för en sådan frågestund, tror jag att det vore skäl att pröva den, redan innan författningsutredningens förslag blivit genomfört.

Jag anser att detta är en viktig fråga, ty allt som kan göras för att stimulera det politiska intresset är betydelsefullt. Till det hör onekligen en förnuftig uppläggning av debatterna i detta hus.

Men till slut vill jag säga: Vi skall aldrig tro att vi genom formella åtgärder kan stimulera intresset för politiken, om icke politikens innehåll och politikens centrala frågor har förmåga att intressera och engagera. Det är väl där det väsentliga ligger: så länge den förmågan finns, kanske formerna — hur viktiga de än är — inte spelar någon avgörande roll.

Herr HAGBERG (k) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom herr Gustafsson i Skellefteå presenterade mig som en av syndabockarna i årets remissdebatt, vill jag göra några påminnelser.

Vi kommunister har icke brutit mot riksdagsordningen och har aldrig haft någon benägenhet att göra det. Vi har inte deltagit i någon överenskommelse om begränsning av inläggen. Hade vi deltagit i en sådan, skulle vi också ha respekterat den. Men vi ställdes som bekant utanför.

I årets remissdebatt talades det i sammanlagt 25 timmar. Kommunisterna förbrukade inalles inte mer än högst 2 timmar. De övriga partierna delade alltså de återstående 23 timmarna. Jag tror att man bör hålla det i minnet.

Låt mig sedan bara till vad som i övrigt anförts säga, att visst skulle det vara mycket fördelaktigt om regeringen visade intresse för remissdebatten, som ju ändå gäller dess program och dess handlingar.

När jag kom till riksdagen hade jag den uppfattningen att remissdebatten gällde regeringens förslag. Men den uppfattningen blev jag fort tagen ur, ty i huvudsak gäller ju remissdebatten de idéer som de olika talarna vill framföra och som sedan presenteras i motioner. Om skälet till att regeringen inte mera aktivt engagerar sig i remissdebatten är detta att den anser sig behöva ha reda på vad de andra partierna kommer med för förslag, så är det underligt att regeringen inte har upptäckt att vad som nu uttryckts som ett önskemål i själva verket är något ganska karakteristiskt för remissdebatten.

Nu har statsministern givit ett löfte att om regeringens medlemmar i tid får spörsmål så skall de kunna beakta dessa, och detta kan skänka extra intresse åt remissdebatten. Detta skall vi ta ad notam. Ända tills nu har jag nämligen trott att det enda som verkligen kunde få regeringen att visa allmänna intresse för remissdebatten vore att televisionskamerorna var påkopplade mera flitigt.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Att jag omnämnde herr Hagberg var ingalunda avsett som kritik. Jag tycker också att det borde ha framgått av vad jag sade.

Vad beträffar statsministerns inlägg, tror jag inte på hans skräckskildring av vad som skulle ske, om alla statsråd följde herr Skoglund's exempel. Jag me-

Svar på interpellation ang. statsråds närvaro vid remissdebatter

nade inte att statsråden skulle ge sig in i debatten, om de inte hade någon anledning till det, och jag har svårt att tro att alla statsråd skulle få anledning att yttra sig lika många gånger som statsrådet Skoglund gjorde vid årets remissdebatt. Det berodde väl på att det område han hade att bevaka ofta berördes av talarna. Hur litet stimulerande statsråden än må vara tror jag att vi är villiga att lyssna till dem när de talar om sina områden och ger vettiga upplysningar.

Statsministerns matematiska uträkning tror jag att vi kan ställa åt sidan som prov utan värde.

Statsministern kom också in på sin älsklingstanke, att vi bör flytta remissdebatten till efter motionstiden. Han målade då ut något slags jämställdhet mellan regering och opposition. Regeringen skulle inte längre ensam ha fördelen av att ha lagt fram sitt förslag, utan oppositionen skulle ha samma fördel, och då skulle man kunna debattera på jämställd grund. Men, herr statsminister, hur blir den debatten egentligen? Jo, först kommer väl partiledarna med sin kritik mot statsverkspropositionen. Sedan uppträder finansministern, som skall försvara regeringens program och därefter gå igenom alla partimotioner. Hur lång tid det kommer att ta vågar jag inte gissa. Därefter har oppositionstalarna en replik på sex minuter och en på tre minuter, och på den tiden skall de dels bemöta vad finansministern sagt till försvar för statsverkspropositionen, dels bemöta hans kritik av partimotionerna. Menar verkligen statsministern att detta skulle bli en debatt på »jämställd grund». Om statsministern någon gång försökte sätta sig in i hur det är att bedriva opposition, tror jag att han skulle förstå oss när vi säger att vi har fasligt litet känsla för den sortens jämställdhet.

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Hans excellens statsministern förde fram en del intressanta

principiella synpunkter på remissdebatten. Jag hade dock inte väntat mig att statsministern så starkt skulle understryka detta med oppositionens motioner. Generaldebatterna i alla andra parlament — statsministern nämnde ju andra parlaments debatter — gäller ju regeringens politik. Den parlamentarism som författningsutredningen nu vill inskriva i vår författning är ju en fråga om det förtroende som riksdagen skall hysa för regeringen och den förda politiken. Riksdagen skall väl vara landets förnämsta debattforum när det gäller att diskutera regeringspolitiken. Oppositionens förslag utskottsbehandlas, och de diskuteras alla mycket ingående. En generaldebatt får vi ju främst i remissdebatten. Jag vill emellertid understryka att när vi har utrikesdebatter här i kammaren så har ju partiernas motioner framlagts, utan att statsråden fördenskull oftare finns här i kammaren. Så det skälet kan ju inte vara avgörande för det intresse man hyser.

Sedan utvecklade statsministern en tankegång, som jag tror är ganska farlig för demokratien. Han säger — och det kan naturligtvis ligga någonting i det, frågan har förut behandlats av Herbert Tingsten — att när man inte har några lidelsefullt engagerande motsättningar, måste debatten bli rätt intresselös. Jag vill säga, herr talman, att även om det finns frågor där inga partimotsättningar utan helt andra motsättningar kommer till uttryck, kan väl debatterna ur rent principiell synpunkt ändå vara intressanta. De kan gälla kulturfrågor. Vi har haft en debatt om höger- eller vänstertrafik, en fråga som jag inte anser vara någon partifråga i vanlig mening. Man kan engagera ett parlament i så stora frågor utan att behöva gå ut till folket och säga att det är stora, lidelsefullt engagerande frågor. Det är givet, tillägger man, att debatterna då måste bli ganska intresselösa i andra kammaren.

Jag vill säga, herr talman, att stats-

Svar på interpellation ang. statsråds närvaro vid remissdebatter

ministern har en förmåga att i dessa debatter intressera kammaren även i frågor där man inte på något vis lägger in några partipolitiska synpunkter. Jag kan erkänna att jag bara för ett par veckor sedan hörde en debatt i andra kammaren, då jag konstaterade att statsministern har en förmåga att få fram synpunkter som gör att debatten blir levande. Det var inte en fråga där partierna stod så mycket mot varandra.

Den svenska demokratin bygger på samarbetstanken, en tanke som statsministern utvecklat mycket på senaste tiden när det gäller den kommunala självstyrelsen, och i det fallet samarbetar partierna. Men nog kan debatterna ändå vara intressanta ur den synpunkten.

Sedan säger statsministern att de frågor som blir obesvarade utgör ett vittnesbörd om att riksdagsmännen ställer frågor som statsråden inte har någon speciell anledning att besvara och som inte skänker några vidare perspektiv åt debatten. Han exemplifierade detta genom att gå in på interpellantens frågeställning.

Allmänheten — och det finns en intresserad sådan utanför riksdagens portar — måste ställa sig frågan om den ser en talare i talarstolen under en remissdebatt men inte några statsråd i statsrådsbänkarna: Vad är det egentligen man debatterar? Skall inte statsråden känna ett visst ansvar för att åhöra inläggen i kammaren?

Jo, svarar statsministern, det gör statsråden. De befinner sig i detta hus men vi ser dem inte. Men om det är på det sättet, herr statsminister, kan man fråga sig: Varför inte avdela åtminstone ett eller två statsråd till att vara närvarande, om ni ändå följer debatterna i edra rum? Det vore väl ändå ett uttryck för respekt för den svenska riksdagen och även för allmänheten att statsråden är närvarande i kammaren när finansplanen och statsverkspropositionen behandlas. Det är ingen

som bestrider att socialdemokraterna många gånger betonat att det ligger en stor betydelse i att vi har en debatt i denna kammare. Jag minns att statsministern och herr Ohlin för tio år sedan hade en lång debatt om ett så subtilt ämne som Karl Staaffs insatser för den svenska demokratin. Detta kan tyckas ligga rätt långt tillbaka i tiden, men kammaren fylldes vid en sen tidpunkt och vi åhörde med stort intresse denna debatt, även om den kanske inte hade så stor aktuell politisk betydelse. Det visar att statsministern undervärderar sin egen betydelse när det gäller att skapa en levande demokratisk debatt. Statsministern har så många gånger understrukt att vi måste få en vitaliserad demokrati, och det är riksdagen som är främsta forum för debatten.

Nu har statsministern i sitt svar givit oss ett råd om hur vi skall agera för att det skall finnas statsråd i statsrådsbänkarna när vi kommer fram till andra eller tredje dagen. Jag vill då först rikta den frågan till statsministern: Vad menas med en speciell fråga? Jag tycker att statsministern i sitt svar till herr Gustafsson i Skellefteå försökte raljera med dem som ställt speciella frågor om konkreta ting. Statsministern sade att dessa frågeställningar egentligen inte bidrog så mycket till att berika debatten. Nej, det är riktigt. Hade det funnits statsråd närvarande under andra och tredje dagen, hade det varit många av oss som tagit upp författningsfrågor ur allmän principiell synpunkt, och vi hade t. ex. ställt frågan: Hur ser statsministern på det och det som han har uttalat sig om? Vilken fråga anser statsministern vara av vikt att vi bryter ut för att skapa effektiva arbetsformer?

Statsministern säger att formerna inte betyder så mycket, men hela hans inlägg vittnar om att han tillmäter formerna stor betydelse. Han talar med all rätt om frågetimmen i det engelska

Svar på interpellation ang. statsråds närvaro vid remissdebatter

underhuset. Han talar med all rätt om att vi kanske i denna kammare, som också interpellanten har understrukt, yttrar oss för länge. Vi är många som då det gällt att ta ställning till motioner i denna fråga röstat för tidsbegränsning, och just den saken har man tillmätt stor betydelse i andra parlament där man infört mycket noggranna regler för debattordningen just för att skapa ett levande intresse för dessa frågor. Man har inte minst i Danmark men även på andra håll fått fram sådana bestämmelser som gör att debatten blir levande.

Herr talman! Jag tycker att det skulle kunna betecknas som ett fattigdomsbevis om inte statsministern helt enkelt kunde erkänna att det ser litet illa ut att i ett interpellationssvar framhålla att statsråden finns utanför kammarens dörrar men att de ändå lyssnar till oss, att inte ett enda statsråd har tid att sitta i kammaren för besvarande av frågor. Det skulle inte alltid behövas så långa inlägg som kommunikationsministern var tvungen att göra under senaste remissdebatt, ty där kom debatten att röra sig om mycket stora principiella frågor. I de flesta fall skulle inläggen kanske bara behöva röra sig om en eller ett par minuter, och därigenom sluppe vi att under de kommande månaderna ta upp dessa frågor. Det skulle sålunda inte alls innebära att riksdagsarbetet på något vis förlängdes. Det skulle i stället innebära att vi fick en precisering av viktiga politiska frågor, och det har ingenting med motionerna att göra, ty dessa kommer, herr talman, att diskuteras i denna kammare. När det gäller motionerna är den svenska riksdagen väl så grundlig som något annat parlament. Vad vi däremot ofta saknar i detta hus — en uppfattning som många gånger kommit fram i pressen — är möjlighet att få till stånd allmänna principdebatter i frågor, partiskiljande eller inte men ändå av så stort allmänt intresse att denna kam-

mare diskuterar dem. Ur den synpunkten är jag förvånad över att statsministern, som så positivt bidragit till den svenska debatten i betydelsefulla frågor, tar så lätt på denna angelägenhet.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Det fanns så många rosor i herr Braconiers anförande att jag känner mig tvungen att gå upp för att kvittera dem. Samtidigt vill jag säga att jag tror att herr Braconier blandar ihop en mängd olika motiv och idéer.

Jag har inte sagt att debatterna i denna kammare är intresselösa. Vad jag har sagt är att i tider av högpolitisk spänning infinner sig det politiska intresset alldeles oberoende av formerna. Det är väl ändå ostridigt. I tider då det är lugnare förhållanden på den politiska fronten kan det däremot tänkas att man får lägga större vikt vid formerna. Jag har inte på något sätt försökt argumentera mot betydelsen av att politiska debatter under lugna tider eller under stormiga tider föres på en hög nivå, där man samtidigt försöker engagera medborgarna så mycket som möjligt, men jag har sagt att politikerna har den oskattbara fördelen när det är litet mera spänning i debatterna att inte behöva vidta några speciella åtgärder; spänningen kommer av sig själv. Detta var innebörden av vad jag yttrade och ingenting annat.

Jag skall lämna frågan om motions-tiden därhän, även om jag fortfarande tror och hoppas att en ändring — om vi ville pröva en sådan — skulle visa sig vara motiverad. Kritiken mot regeringen skulle få en annan tyngd och bli lättare begriplig, om man bara samtidigt presenterade hur man ville ha det. Men det är oppositionens sak att av-göra detta. Oppositionen har inte en sådan tillit till sin egen politik att man

Svar på interpellation ang. statsråds närvaro vid remissdebatter

vill ha en sådan ändring. Det är något som jag inte kan göra något åt. Men vad man inte skall tappa bort i diskussionen är följande: Vad vill vi ha remissdebatterna till? Är det alldeles säkert att kammarens ledamöter utan vidare är böjda att acceptera den teori som framföres både av herr Gustafsson i Skellefteå och herr Braconier att det väsentliga är en duell mellan regering och opposition? Jag har tillåtit mig att framhålla att även när s. k. småfrågor föres fram det inte är så dumt att vi i den svenska riksdagen har ett instrument av remissdebattens karaktär. Det gäller att gå en medelväg, att å ena sidan försöka låta de stora principiella politiska frågorna få sitt men jag tror inte å andra sidan att man skall gå så långt att man helt enkelt säger: Låt debatterna mellan regeringsbanken och oppositionen bli de helt dominerande! Jag tror att man då är ute på farliga vägar.

Jag tillåter mig i allt väsentligt, ja, i praktiskt taget alltsammans, vidhålla de åsikter som jag framförde i mina tidigare anföranden.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag vill först säga att jag i allt väsentligt instämmer i vad herr Gustafsson i Skellefteå och herr Braconier tidigare här har anförde. Jag begärde egentligen ordet bara för att ytterligare något belysa de ämnen de berört.

Statsministern överraskade mig en smula genom att ställa frågan om frågeinstitutet, eftersom vi ju redan har ett frågeinstitut. Om regeringen ville föregå med gott exempel och svara inom fyra dagar såsom det var tänkt från början, d. v. s. om frågorna ställdes på fredagen skulle de besvaras på tisdagen, tror jag att det skulle hjälpa en hel del. Jag tror vidare att det skulle vara till hjälp om svaren kunde formuleras kortfattat. Jag vill inte helt lägga svaret på regeringen, ty jag tror att

också vi övriga ledamöter av riksdagen ibland har syndat — i varje fall har jag gjort det någon gång. Men jag tror att om regeringen ville föregå med gott exempel enligt de ursprungliga avsikterna, skulle nog detta vinna förstärkelse.

Som herr Gustafsson i Skellefteå påpekade har statsministern inte givit ett enda bidrag utöver ett instämmande i vad herr Gustafsson sade för att göra remissdebatterna livligare och effektiva. Det instämmandet gällde att remissdebatterna skulle förläggas till tiden efter motionstidens utgång. Får jag lov att beröra detta något mer än föregående talare har gjort.

Sedan gammalt anses det alldeles självklart i parlamentariska demokratier att parlamentet skall granska och kritiskt belysa regeringens åtgärder, vanligen i anslutning till regeringens budgetförslag. Ingenting bör göras som försämrar möjligheterna därvidlag. Statsministern hänvisar till att vi här har större möjligheter att få en debatt där alla deltar om allt möjligt. Ja, men det bör inte få hindra att vi har behov av att ha en sådan debatt som enligt vad herr Braconier påpekat förekommer i demokratierna, nämligen en debatt under vilken regeringen står till svars för sitt fögderi. Tänk att det skall vara så egendomligt att finna detta naturligt! I alla andra demokratier tycks man göra det. Visst kan vi ha behov av att diskutera oppositionens förslag och jämföra dem med regeringens.

Det är riktigt, men vi har hela riksdagen på oss för den saken, herr statsminister! Det begränsade antalet repliker som oppositionsledarna får, den korta repliktiden och det förhållandet att man kanske inte får ordet för replik förrän mot slutet av tredje dagen, allt detta inskränker naturligtvis oppositionens möjligheter mycket starkt och är därför att betrakta som en stor olägenhet. Frågan är om statsministern är intresserad av någon reform härvidlag.

Svar på interpellation ang. statsråds närvaro vid remissdebatter

Men, herr talman, ännu värre skulle det ju bli, om oppositionspartiernas talesmän skulle få använda sin repliktid, på tre eller sex minuter, som är avsedd till att belysa regeringens politik och bemöta regeringens förslag, t. ex. för att svara på regeringens kritik av kritik från andra partier. Hur i all världen skulle man på tre minuter hinna svara på kritik av egna motioner från kanske tre olika håll och samtidigt sätta in en effektiv stöt och påvisa svagheten i regeringens politik? Skall det över huvud taget vara möjligt att under samma debatt diskutera både regeringens förslag och oppositionens förslag, är det väl självklart att oppositionens talesmän måste ha samma möjlighet att yttra sig som regeringens talesmän. Jag förmodar att statsministern på den punkten håller med mig. Han har emellertid gått förbi den frågan.

Herr talman! Hur mycket längre skulle för övrigt inte remissdebatten bli, om vi också skulle belysa oppositionspartiernas viktigare motioner. Statsministern var angelägen om att remissdebatten inte skulle förlängas, och med hänvisning därtill ursäktade han statsråden för att de gick upp så litet under andra och tredje dagen. Men, herr statsminister, om vi skall belysa även oppositionens politik — vi har ju fyra partier här utom regeringspartiet — då blir väl följderna en mycket betydande förlängning av remissdebatten.

Herr Gustafsson i Skellefteå har redan påpekat, att oppositionen inte har möjligheter att under motionstidens två veckor utarbeta ett samlat alternativ till regeringens förslag därför att tiden är för kort och därför att man inte har ett kansli till förfogande som skulle göra detta tänkbart. Men den saknar möjlighet härtill också därför att regeringens förslag har vita fläckar här och där. Om regeringen befarar att oppositionen skall sätta in en stöt t. ex. i fråga om anslagen till forskning m. m., då

sätter man bara upp en klumpsumma. Vi får inte veta vilka forskningsanslag regeringen tänker föreslå. Regeringen kan helt enkelt i stor utsträckning undandra sådana områden som den inte vill ha debatterade genom att göra dem till vita fläckar. Hur skulle vi då genom kritisk belysning kunna klarlägga att regeringen har gjort en alldeles felaktig avvägning beträffande forskningsanslagen, när vi inte i förväg får veta vad regeringen kommer att föreslå utan bara får se en klumpsumma?

Vidare utformar oppositionspartierna till stor del sin politik under riksdagens lopp genom arbetet i utskotten. Hur många gånger är vi inte i det läget att det har väckts en enskild motion, till vilken partiet inte tagit ställning men som vi vill ha diskuterad i utskottet och under förberedelserna till utskottsarbetet under våren, innan partiet tar ställning. Det är ju alldeles omöjligt för ett parti att i förväg, redan i januari, göra sådana ställningstaganden.

Herr talman! Jag tror jag kan säga att vi i folkpartiet mycket gärna är med om en debatt, där man också jämför folkpartiets i riksdagen redovisade politik med regeringens. Skall vi ta en sådan debatt i maj, herr statsminister, eller skall vi ta den i slutet av oktober eller omkring den 1 november? Varför skulle den förläggas till just den tidpunkt, då vi har att granska och ta ställning till regeringens politik på det sätt som tillämpas i andra demokratier? Varför inte ta den litet längre fram? Jag erbjuder statsministern detta, när han så brinnande längtar efter att få göra jämförelser: allright, när våra linjer är utarbetade, så ta då en debatt och jämför! Men då får man också försöka ordna så att oppositionens talesmän får samma möjlighet att yttra sig som regeringen har. Skulle regeringen som sagt vara intresserad av en sådan belysning, så säg bara till! Men använd inte denna önskan att göra sådana jämförelser till att undan-

Svar på interpellation ang. statsråds närvaro vid remissdebatter

dra er en regerings självklara plikt att stå till svars inför parlamentet i en samlad debatt om regeringens budgetförslag. Vad remissdebatten beträffar är det vidgade möjligheter för oppositionen och inte en försämring som behövs vid denna granskning. Men det är en försämring av oppositionens möjligheter därvidlag som statsministern hittills har föreslagit.

Herr BRACONIER (h) kort genmäle:

Herr talman! Statsministern har rätt i att jag kom in på stora, principiella problem, som inte berördes i interpellationssvaret. Men jag har tagit statsministern på orden, när han ofta understrukit hur viktigt det är att respektera riksdagen. Jag förmodar att statsministern menar att riksdagen då också skall vara ett betydelsefullt debattforum, där man även oberoende av de politiska motsättningarna skall kunna debattera frågor av allmänpolitiskt intresse.

Jag undrar verkligen om det skulle berika remissdebatten att då diskutera motioner och dylikt. Vi har ju en slutdebatt i maj, då kammaren kan diskutera den ekonomiska politiken ingående. Det är ju ändå några centrala frågor. Dessutom är det inte önskvärt att binda utskotten i förväg, vilket delvis skulle kunna bli följderna om man diskuterade motionerna redan under remissdebatten. Vi är överens om att det är en styrka att de svenska riksdagsutskotten ofta har en saklig inställning till de frågor som tas upp i motionerna. Skulle verkligen remissdebatterna vinna på att man tog upp de motionerna redan då? Nog skulle remissdebatterna bli intressantare om statsråden vore närvarande och kunde besvara frågor som ledamöterna ville ha belysta. Helt visst skulle det för riksdagsmännen och allmänheten te sig som ett berikande av remissdebatterna, om de statsråd som har ansvaret för finans-

planen svarade på frågor som berör deras eget fögderi.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Detta är en något underlig debatt, och jag frågar mig vilket syfte den har. Ena gången säger man att statsråden missbrukar sina rättigheter att yttra sig i riksdagen, och andra gången kräver man av statsråden en närvaro som varken oppositionsledarna eller de övriga ledamöterna i kammaren vill ålägga sig. Det skulle ha varit intressant om herr Gustafsson i Skellefteå hade talat om hur många av ledamöterna som var närvarande under hela debatten och hur många av oppositionsledarna som var närvarande efter det att de hade varit med om att i stort sett fördärva hela syftet med remissdebatten. Det finns anledning för riksdagen att säga ifrån att oppositionsledarna, och partiledarna över huvud taget, inte av svenska folket har utsetts till att vara någon sorts gudar, som måste komplettera de övriga ledamöternas anföranden och vilka inte synes ha för fem öre förtroende för sina egna partivänner. Jag har suttit här i riksdagen sedan 1941, och jag har intrycket att oppositionsledarna borde kunna visa större tilltro till de övriga ledamöterna från sina egna partier.

Vid en remissdebatt har regeringen framlagt sina propositioner, och då är det enligt min uppfattning riksdagen som skall vara huvudagerande. Utskotten skall pröva propositionerna, och det är efter denna prövning som riksdagen borde ha möjlighet att ställa de kompletterande frågor som kan behöva ställas. Detta ständiga tal om att »stå till svars för sitt fögderi» bör tillämpas även på riksdagen, inte bara på regeringen. Vi har själva varit med om att från riksdagen till utanför verkande organ föra över viktiga frågor därför att oppositionen haft en viss uppfattning. Jag tror inte att det stär-

Svar på interpellation ang. statsråds närvaro vid remissdebatter

ker riksdagens och utskottens ställning om vi fortsätter på den vägen.

Det har också talats om treminuters-replikerna. Det skulle ha varit intressant om herr Gustafsson hade talat om hur många minuter folkpartitalarna använde under den senaste remissdebatten. Eller accepterar herr Gustafsson uppfattningen att det bara är partiledarna som skall debattera? Kan inte även andra ledamöter ha en åsikt som de vill föra fram?

Jag vill understryka att det är angeläget att flytta remissdebatterna till efter motionstidens slut, då vi har möjligheter att agera på ett bredare plan och också regeringen kan delta mera. Jag har inte heller uppfattningen att regeringen i oträngt mål skall svara på alla möjliga frågor under en remissdebatt. Den kritik som under remissdebatten framförts mot regeringens förslag skall ju beaktas vid utskottsbehandlingen.

Men vad jag skulle önska vore att man kunde få en frågestund av svenskt mönster.

Jag hade äran höra statsministern i universitetets aula i Uppsala svara på frågor som ställdes där och de besvarades omedelbart och i ett sammanhang. Till och med den tidning vi har i Uppsala, som min själ inte brukar tala för mer än ett parti, måste medgiva att det var en verklig succé för statsministern. Jag skulle i anslutning härtill vilja ställa frågan: Vore det inte rimligt att riksdagsmännen, lät oss säga en gång i månaden, kunde få under exakt två timmar ställa korta frågor till statsråden, som då omedelbart skulle ge de upplysningar som var möjliga att lämna under sådana förhållanden?

Det har talats om England och engelska traditioner. Jag håller just på att läsa om en hel del intressanta debatter i Englands parlament, och det ger mig anledning att säga att vi skall akta oss för att efterapa andra. Det engelska

parlamentet och dess arbetsordning har sina traditioner och Sverige har andra traditioner. Vi vill bevara den möjlighet som varje ledamot av den svenska riksdagen har att hävda sin mening. Man frågar sig då: Vad är den »minutfilosofi» som herr Gustafsson i Skellefteå här framfört värd ur demokratisk synpunkt? Jag tror inte att han har tänkt igenom vad den kan leda till i en demokrati.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! En oerhört stor olägenhet som tynger arbetet här är att vi har så många olika politiska partier, vilket tvingar regeringen att ägna en mycket lång tid och mycken uppmärksamhet åt vart och ett av dessa olika partier och deras ledare. Det är en förklaring till att arbetsformerna här i riksdagen är sådana de nu är. Men vi kan väl notera en väsentlig förbättring i år, nämligen att remissdebatten slutade vid en hygglig tid under kvälens lopp. Det är väl en förbättring som vi hoppas skall bli bestående för framtiden.

Emellertid tror jag att det största ansvaret för att det skall bli bättre arbetsformer här åvilar talmanskonferensen. I år tycker jag att det har gjorts vissa ansatser till förbättringar. Första dagen av remissdebatten ägnades i väsentlig utsträckning åt finansplanen och andra dagen åt olika allmänna frågor. Tredje dagen hade debatten mera bygdekaraktär. Var och en redovisade från sin valkrets olika intressanta frågor som vederbörande ansåg vara väsentliga och givetvis också var det.

Detta skulle kunna förbättras och systematiseras ännu mera, så att man under första dagen lät regeringen, framför allt finansministern, och oppositionens talesmän ägna sig åt ekonomiska frågor.

Andra dagen skulle man kunna koncentrera sig på olika specialfrågor, och talmanskonferensen kunde göra en grov

Interpellation ang. tjänsten som fiskerikonsulent i Jämtlands län

indelning efter ämnesval med möjlighet för vederbörande statsråd att kunna ägna dessa avsnitt av debatten ett mera aktivt intresse. Under tredje dagen skulle man mycket väl kunna ägna sig åt de speciella frågor som olika riksdagsmän önskar beröra. Där kan jag tänka mig den förbättringen att man från talarstolen kunde göra en resumé av sitt anförande och att de anföranden, som sålunda inte hålles, ändå skulle bli intagna i trycket. På det sättet skulle man få redovisa vad man hade att säga utan att behöva ta alltför lång tid i anspråk från denna talarstol.

I anslutning till vad statsministern sade beträffande en frågestund vill jag framhålla som min åsikt att det skulle vara en utomordentlig förbättring om vi fick en frågestund i riksdagen. Förutsättningen är väl dock att frågorna och svaren hålles hemliga till den tidpunkt då debatten äger rum, ty om frågorna först skall bli offentliga förloras en del av spänningen när svaren skall avlämnas. Jag vet inte hur det är ordnat i det engelska underhuset, men det skulle inte förvåna mig om man där iakttog den ordning som jag anser vara önskvärd här.

Beträffande arbetsformerna över huvud taget tror jag att det är viktigt att observera att motionsinstrumentet som sådant börjar förlora sin betydelse i den svenska riksdagen. Den enskilde riksdagsmannen kan i stället via interpellationer och frågor aktualisera de olika spörsmålen. Motionerna — även partimotionerna — har så långt jag kan förstå mera fått karaktär av kompletteringar till de olika förslag som framlägges från regeringens sida. Som sådana har motionerna givetvis sin mycket stora betydelse, men jag tror inte att de längre har den direkt partiskiljande natur som de hade t. ex. under 1930-talet. Här har nog skett en viss förändring beroende på att oppositionen finner att de har mest att

vinna på om de kryper så nära intill regeringens förslag som möjligt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 44, angående byggnadsarbeten vid lantbrukshögskolan och statens skogsmästarskola.

§ 6

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 12, 15—19, 21 och 27—30, bevillningsutskottets betänkande nr 7, tredje lagutskottets utlåtanden nr 1 och 2, jordbruksutskottets utlåtande nr 4 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 1 och 2.

§ 7

På förslag av herr förste vice talmanen beslöt kammaren, att statsutskottets utlåtande nr 15 skulle uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

§ 8**Interpellation ang. tjänsten som fiskerikonsulent i Jämtlands län**

Ordet lämnades på begäran till

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp), som yttrade:

Herr talman! Tillgängliga uppgifter tyder på att antalet fritidsfiskare ökat väsentligt under de senaste åren. Det ökade intresset för sportfiske i förening med turismens expansion gör att de ur fritidsfiskarnas synpunkt attraktiva fiskevattnen numer utnyttjas i avsevärt större omfattning än tidigare. Fiskevattnen i jämtlandsfjällen betjänar nu inte bara den i landskapet bosatta befolkningen utan även turisterna. För att möta detta tryck mot fjällvattnen och för att tillskapa ytterligare möjligheter för sportfiskarna att utöva sin

Interpellation ang. hjälpklass elevernas yrkesutbildning

hobby, är det nödvändigt med olika fiskefrämjande åtgärder. För kronans vaffen inom renbetesfjällen gäller det bl. a. att fortsätta inventeringen av vatten för att finna nya och att fortlöpande kontrollera alla nu upplåtta fiskevatten. Det föreligger ett starkt och klart dokumenterat behov av fiskeriutbildad personal att biträda länsstyrelserna i förvaltningen av kronans fiskevatten inom renbetesfjällen och ovan odlingsgränsen.

År 1961 och år 1963 anslog Kungl. Maj:t medel att disponeras för åtgärder i syfte att främja fisket i kronans vatten på renbetesfjällen i Jämtlands län. Med hjälp av dessa medel har en extra tjänst som fiskerikonsulent i länet inrättats. Befattningen har varit av stort värde. Det kan nämnas, att under de knappa två år, som tjänsten funnits, inkomsterna från försäljning av fiskekort och andra fiskeupplåtelser har stigit högst avsevärt. För nyss avslutade räkenskapsår redovisades en nära 60-procentig ökning, från 80 000 kr. till drygt 125 000 kr. Det synes högst skäligt att de ökade inkomsterna disponeras för fiskevårdande åtgärder.

Det är olyckligt att länsstyrelsens i Jämtlands län hemställen om inrättande av en permanent tjänst som fiskerikonsulent inte tillstyrkts av departementschefen. De nu rådande provisoriska förhållandena försvårar insatser av den omfattning som är nödvändiga. Det rör sig här om ett tidigare obearbetat område, som kräver långsiktig planering och insikt i en rad frågor utom den rent yrkesmässigt fiskeritekniska. Det är av den anledningen angeläget att befattningen blir permanent. Genom att tjänsten har en högst tillfällig karaktär kan dess besättande i framtiden också vålla problem.

Under hänvisning till vad ovan anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande fråga:

Hur anser statsrådet att den för närvarande provisoriska tjänsten som fiskerikonsulent i Jämtlands län bör tryggas för framtiden?

Denna anhållan bordlades.

§ 9

Interpellation ang. hjälpklass elevernas yrkesutbildning

Ordet lämnades på begäran till

Herr BLIDFORS (s), som yttrade:

Herr talman! I proposition 1962: 54 framhöll departementschefen att samhällets omsorg om specialklass eleverna och då framför allt hjälpskolans elever inte kunde upphöra i och med att de slutar den obligatoriska skolan. Han anförde vidare, att dessa elevers yrkesutbildning och arbetsanställning måste, ofta under åtskilliga år efter skoltidens slut, ägnas stor uppmärksamhet.

Det torde inte råda något tvivel om att hjälpskoleelevernas yrkesutbildningssituation är svår och problemfylld. Även om en del av dem t. ex. skulle ha vissa förutsättningar att tillgodogöra sig yrkesskolans kurser i vad gäller den praktiska utbildningen så kan de i dagens läge ej hävda sig i konkurrensen om utbildningsplatserna. Likafullt behöver näringslivet också dessa ungdomar. En uppföljning av den fostran och utbildning som sker inom grundskolan är för deras del angelägen både vad gäller deras yrkesutbildning och deras inpassning i arbetslivet.

På grundval av den kartläggning av dessa ungdomars yrkesutbildningsproblem, som företagits inom eklelesiastikdepartementet och som redovisats i en promemoria i december 1961, har Kungl. Maj:t den 12 januari 1962 uppdragit åt skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning och arbetsmarknadsstyrelsen att i syfte att åstadkomma förbättrade möjligheter för dessa elevers yrkesutbildning och arbetsan-

Interpellation ang. hjälpklass elevernas yrkesutbildning

ställning vidtaga eller inkomma med förslag till åtgärder.

Då stora förhoppningar knutits till denna utredning både från skolstyrelsernas och berörda föräldrars sida anholder jag om kammarens tillstånd att till hr statsrådet och chefen för eklestiasistikdepartementet få ställa följande fråga:

Vill statsrådet meddela kammaren, huruvida resultatet av det åt skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning och arbetsmarknadsstyrelsen givna uppdraget angående förbättring av hjälpklass elevernas möjligheter till yrkesutbildning kan väntas inom den närmaste tiden?

Denna anhållan bordlades.

§ 10

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1964/65 för kungl. hov- och slottsstaterna;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1964/65 till oförutsedda utgifter;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen behandlade för flera huvudtitlar gemensamma frågor;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-

ställning om anslag för budgetåret 1964/65 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde; och

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av kronan tillhörig mark m. m.

Vidare anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 64, till styrelsen för riksdagsbiblioteket angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning m. m.

§ 11

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts skrivelse och propositioner överlämnats till kammaren:

nr 43, angående val av ombud jämte suppleanter i Europarådets rådgivande församling,

nr 45, angående tillbyggnad av Institutet för metallforskning, och

nr 46, angående organisationen av centrala folkbokförings- och uppborädsnämnden, m. m.

Nämnda skrivelse och propositioner bordlades.

§ 12

Anmäldes, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen:

nr 806, av herr *Hamrin* i Kalmar *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 42, med förslag till lag om ändring i vattenlagen, och

nr 807, av herrar *Persson* i Heden och *Etmwall*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 42.

Dessa motioner bordlades.

§ 13

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts två enkla frågor, nämligen av:

fröken *Karlsson*, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående änkepension, och

herr *Hagberg*, till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående

ende motverkande av säsongarbetslöshet inom bostadsbygget.

§ 14

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.41.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 26 februari

Kl. 14.00

§ 1

I enlighet med kammarens därom den 19 innevarande februari fattade beslut skulle nu anställas val av dels tjugufyra valmän för utseende av riksdagens justitieombudsman och dennes ställföreträdare, dels ock sex suppleanter för dessa valmän; och företogs först valet av valmännen.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN**, som anförde:

Herr talman! För vart och ett av de val som skall företagas vid detta plenum ber jag att få avlämna en gemensam lista, vilken godkänts av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen. Varje lista upptar namn å så många personer, som det ifrågavarande valet avser.

Den av herr förste vice talmannen för valet av valmän avlämnade listan upptog under partibeteckningen »Gemensam lista» följande namn:

Landgren
Johansson, fru
von Friesen
Dickson
Eriksson i Stockholm, fru

Svensson i Stenkyrka
Ekström i Björkvik
Östrand
Gustafsson i Borås
Heckscher
Jacobsson i Sala
Larsson i Norderön
Löfqvist, fru
Alemyr
Elmén, fröken
Stiernstedt
Zetterberg
Bergegren, fröken
Johansson i Dockered
Lundberg
Gärde Widemar, fru
Wetterström, fröken
Andersson i Storfors
Wahrendorff.

Sedan herr talmannen för kammaren uppläst denna lista, blev den av kammaren godkänd; och förklarades de personer, vilkas namn upptagits å listan, utsedda till valmän.

§ 2

Anställdes val av suppleanter för de under nästföregående paragraf omfördä valmännen. Herr förste vice talmannen avlämnade en lista, som under

Ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten

partibeteckningen »Gemensam lista»
upptog följande namn:

Haglund
Bengtsson i Landskrona
Berglund
Fröding
Martinsson
Svensson i Vä.

Herr talmannen uppläste nu denna lista för kammaren, som godkände densamma; och förklarades de å listan upptagna personerna utsedda till valmanssuppleanter.

§ 3

Föredrogs Kungl. Maj:ts å bordet vilande skrivelse nr 43, angående val av ombud jämte suppleanter i Europarådets rådgivande församling.

Därvid anförde

Herr TALMANNEN:

Efter samråd med första kammarens talman får jag hemställa att kammaren måtte besluta att vid plenum onsdagen den 11 nästkommande mars företaga val av tre ombud och tre suppleanter i Europarådets rådgivande församling.

Kammaren biföll denna hemställan.

Skrivelsen lades till handlingarna.

§ 4

Föredrogs var efter annan och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner:

nr 45, angående tillbyggnad av Institutet för metallforskning, samt

nr 46, angående organisationen av centrala folkbokförings- och uppborädsnämnden, m. m.

§ 5

Föredrogs var efter annan och hänvisades till behandling av lagutskott de å bordet vilande motionerna nr 806 och 807.

§ 6

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Jönsson* i Ingemarsgården, till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående tjänsten som fiskerikonsulent i Jämtlands län, och

herr *Blidfors*, till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående hjälpklasselavernas yrkesutbildning.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 7

Ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckta motioner om ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sveningsson m. fl.* (I:198) och den andra inom andra kammaren av herrar *Fröding* och *Anners* (II:240), hade hemställts *dels* att riksdagen måtte med avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 1, såvitt här var i fråga, ur budgeten avföra samtliga de anslagposter, som funnes upptagna i en vid motionerna fogad bilaga 1; *dels* att riksdagen måtte, med ändring av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, såvitt här var i fråga, besluta att samtliga de anslag som funnes upptagna i en vid motionerna fogad bilaga 2 skulle vara obetecknade samt minskas med vardera en tiondel av det föreslagna anslagsbeloppet; *dels* att anslag till Omkostnader hos diverse myndigheter måtte beräknas till vissa angivna belopp under andra, femte—åttonde och tionde—tolfte huvudtitlarna; *dels* att reservationsanslag till Diverse utgifter måtte beräknas till vissa an-

Ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten

givna belopp under andra, tredje, femte—åttonde och tionde—tolfte huvudtitlarna; *dels* att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att under de avförda anslagen föreliggande medelsbehov måtte i mån av medeltillgång tillgodoses inom ramen för varje huvudtitels här ifrågavarande anslag; *dels* att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om sådan ändring av de administrativa reglerna beträffande omkostnadsanslag, att dessa såsom maximerade totalbelopp utan bindande specificering ställdes till vederbörande myndigheters förfogande; *dels ock* att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa, att vid varje budgetårs slut till riksdagen lämnades en redovisning för användningen under förflutna budgetår av anslagen till Diverse utgifter och till Omkostnader hos diverse myndigheter.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 198 och II: 240 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrar *Virgin, Åkerlund, Staxäng* och *Palm*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 198 och II: 240,

1) godkänna i motionerna förordad överflyttning av medel från sak- och bidragsanslag till anslag till Diverse utgifter respektive Omkostnader hos diverse myndigheter, vilken överflyttning beräknades medgiva en total minskning av medelsbehovet med omkring 10 procent;

2) godkänna i motionerna förordad ändring beträffande vissa angivna större omkostnadsanslag, vilken ändring beräknades medgiva en total minskning av medelsbehovet med omkring 10 procent;

3) hos Kungl. Maj:t hemställa, att efter utgången av varje budgetår skulle till riksdagen lämnas en redovisning för användningen under budgetåret av de i motionerna föreslagna anslagen

till Diverse utgifter respektive Omkostnader hos diverse myndigheter.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **PALM** (h):

Herr talman! Den motion som nu behandlas avser ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten, och det är ett antal högermotionärer som står bakom den. Motionen är till sitt innehåll just så utförlig och komplicerad som är nödvändigt på grund av de komplicerade ämnen den behandlar, d. v. s. statsbudgetens uppställning. Syftet är att framtvunga en bättre kostnadsredovisning, att förenkla och förbilliga. Inte minst då det gäller förenkling av kostnadsredovisningen finns det åtskilligt övrigt att önska beträffande statsförvaltningen och statsbudgetens uppställning — i varje fall i jämförelse med bokföringen inom enskild storföretagsamhet.

Utskottet har erinrat om att det är femte gången riksdagen behandlar denna fråga. Jag tror mig kunna konstatera, att det ibland lönar sig att vara ihärdig. Läser man längre fram i utskottets utlåtande finner man nämligen, att där hänvisas till att en utredning kommer att göras. Kungl. Maj:t har i december 1963 uppdragit åt statskontoret att i samråd med riksrevisionsverket verkställa denna utredning. Den skall gälla bokföring, kostnadsredovisning och programbudgetering inom statsverksamheten. Dessutom görs följande tillägg:

»Det synes utskottet icke uteslutet att de i motionerna framförda synpunkterna åtminstone delvis kan komma under övervägande i samband med berörda utredningsarbete.» Detta är ju ett väsentligt framsteg. Man har visserligen skjutit in orden »åtminstone delvis» för att inte ge motionärerna alltför stor ära av att det tydligen är på väg att lossna i en av motionärerna önskad riktning.

Ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten

I denna fråga har jag tidigare erinrat om att det är droppen som urholkar stenen, och nu förefaller det som om den sten som legat hindrande är på väg att vittra sönder, och detta är tacknämligt. Det är konsekvent att nu fasthålla vid yrkandet, och jag hoppas att det långt om länge skall få åsyftad effekt.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr Virgin m. fl.

Herr PETERSON i Degerfors (s):

Herr talman! Då jag utgår ifrån att de flesta av kammarens ledamöter känner till det här föreliggande ärendet, som ju återkommer för femte gången, vill jag inskränka mig till att framhålla ett par saker.

Att döma av herr Palms yttrande är han rätt belåten med vad utskottet skrivit. Han säger att saken rör sig och framhåller att det har tillsatts en utredning som skall göra en översyn av den statliga budgetuppställningen. För min del vill jag inte på något sätt bestrida att inte den statliga budgetuppställningen skulle kunna vara bättre och att det därför kunde vara befogat med ändringar. Men jag är inte övertygad om att den av motionärerna föreslagna vägen är den riktiga, då man vill klumpa ihop flera anslag till gemensamma poster, »Omkostnader hos diverse myndigheter», och reducera klumpsumman med 10 procent samt vidare överföra en del anslag till en post »Diverse utgifter». Jag tror inte att en sådan ordning överensstämmer med en riktig redovisning. Många av riksdagens ledamöter brukar ju finna intresse i att sitta och granska de olika posterna, och det skulle bli betydligt svårare för dem att göra detta, om en del anslag sammanfördes i olika klumpsummor. Jag kommer ihåg att när det första gången var fråga om detta reagerade herr Rubbestad däremot; han var ju en av dem som hann med att läsa nästan hur mycket som helst.

Jag har som sagt inte velat göra gällande att det inte skulle gå att modernisera den statliga budgetuppställningen. Men Kungl. Maj:t har ju tillsatt en utredning som arbetar med saken, och vi får väl vänta och se vad som blir resultatet därav. För min del tror jag inte att kommittén kommer att följa de anvisningar som finns i motionen. Men därmed må vara hur som helst; om man kan åstadkomma en bättre översikt över budgetarbetet och en klarare och enklare redovisning av olika poster, är detta bara att hälsa med tillfredsställelse.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen av herr Virgin m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1964/65 inom civildepartementets verksamhetsområde,

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde, och

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Tvätteri i Umeå — Stat för statens allmänna fastighetsfond

§ 9

Utgifter å tilläggsstat II inom försvarsdepartementets verksamhetsområde

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3

Tvätteri i Umeå

Sedan punkten föredragits anförde

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Den blanka reservation som jag fogat till detta utlåtande hänför sig inte till förslaget om uppförande av en ny tvättinrättning i Umeå mot vilket jag i och för sig inte har något att invända. Jag har emellertid velat begagna detta tillfälle, herr talman, att inför kammaren aktualisera den tanke som framförts av statsrevisorerna, nämligen att tvätterorganisationen under försvarets fabriksverk nu är på väg att bli, och delvis redan blivit, en så stor organisation, att statsrevisorernas mening att tvätterierna bör underställas en särskild verksledning bör övervägas med det snaraste.

Tvätterierna är numera mycket stora företag som staten satsar betydande belopp på. Därför är det enligt min uppfattning utomordentligt angeläget att man har sådana utredningar att bygga på, att man verkligen vet hur pengarna kommer till användning. Jag tror att de i åtskilliga fall skulle kunna användas på ett effektivare sätt än för närvarande.

Jag skulle vilja sluta med en hemställan till regeringen att snarast möjligt effektuera den beställning som statsre-

visorerna gjort om en utredning i denna fråga.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde, och

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser eklestistikdepartementets verksamhetsområde.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11

Stat för statens allmänna fastighetsfond

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1964/65 jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 (bilaga 20) hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 3 januari 1964, föreslagit riksdagen godkänna ett statsrådsprotokollet bilagt förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1964/65.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I:180) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II:232), i vilka såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen måtte un-

der statens allmänna fastighetsfond till anslaget för »Fångvårdsstyrelsens del-fond» anvisa

a) för alarmanordningar och omläggning av elledning 290 000 kronor enligt fångvårdsstyrelsens äskanden i stället för av departementschefen förordade 110 000 kronor,

b) för brandskyddsanordningar 150 000 kronor enligt fångvårdsstyrelsens äskanden i stället för av departementschefen förordade 125 000 kronor,

c) för ombyggnads- och förbättringsanordningar vid äldre anstalter 2 400 000 kronor i stället för av departementschefen förordade 1 100 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 180 och II: 232, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, godkänna utlåtandet bilagt förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1964/65.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman, Ivar Johansson, Virgin, Bengtson, Per Jacobsson, Kaijser, Källqvist, Staxäng* och *Ståhl*, fröken *Elmén* samt herrar *Nilsson* i Göingegården, *Eliasson* i Sundborn, *Svensson* i Ljungskile och *Larsson* i Hedenäset, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 180 och II: 232, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, godkänna utlåtandet bilagt förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1964/65, med de ändringar däri som föranleddes av de i motionerna framställda, av reservanterna tillstyrkta yrkandena.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! När man inom statsutskottets fjärde avdelning hade att ta ställning till budgeten för statens all-

Stat för statens allmänna fastighetsfond

männa fastighetsfond, förelåg det också en motion, II: 232, likalydande med I: 180. Denna motion berör justitiedepartementets avlöningar och omkostnader, men till en del berör motionen fastighetsfonder, som fjärde avdelningen i detta sammanhang haft att ta ställning till.

I motionen yrkas vissa anslagshöjningar, och motionärerna följer därvidlag fångvårdsstyrelsens förslag. Det är inte fråga om särskilt stora höjningar — sammanlagt 1½ miljon — men de gäller alarmanordningar vid fångvårdsanstalterna, brandskyddsanordningar och vissa andra nödvändiga förbättringar. Vi är väl alla starkt medvetna om att fångvården i vissa avseenden befinner sig i ett kritiskt läge, och kan det göras någonting för att förbättra förhållandena, finns det naturligtvis stor anledning att överväga om man inte bör ge möjligheter därtill. Detta är anledningen till att jag och många andra inom statsutskottet ansett att denna motion borde kunna bifallas.

Det kommer väl att sägas att Kungl. Maj:t noggrant har prövat vad som kan ges, att de anslagsbegärande myndigheterna begärt höjningar på så många andra punkter, att vi inte kan godkänna allt, och varför skall vi då godkänna just detta? Det är sådana avvägningsfrågor som vi ställs inför gång efter annan, och det medför ett ståndpunkts-tagande och ett ansvarstagande för var och en. Motionärerna och fjorton reservanter har menat att man på dessa punkter borde höja anslaget. Utskottets majoritet har menat att man bör nöja sig med vad Kungl. Maj:t har föreslagit.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag beträffande fastighetsfonden med de begränsade ändringar som föreslås i reservationen av herr Boman m. fl.

Herr BLIDFORS (s):

Herr talman! Som framgick av herr Svenssons anförande yrkar reservan-

Stat för statens allmänna fastighetsfond

terna en höjning av anslaget med cirka 1,5 miljon till alarmanordningar, brand-skyddsanordningar och vissa ombyggnadsarbeten. Men till bilden hör också att fångvårdsstyrelsen haft krav på tre andra punkter och där har Kungl. Maj:t helt gått fångvårdsstyrelsen till mötes. Därtill kommer att man inte har pruttat på de ca 1,6 miljon som fångvårdsstyrelsen begärt för normala underhållskostnader.

Det är klart att goda skäl kan anföras för en upprustning av våra gamla, slutna fångvårdsanstalter. Men som herr Svensson i Ljungskile också framhöll är det en avvägningsfråga. Även andra förvaltningsmyndigheter kan frambara goda och starka skäl för sina krav. Skulle man ha tillmötesgått förvaltningsmyndigheternas äskanden i fråga om dessa delfonder, skulle det ha inneburit en uppräknings jämfört med innevarande år på 17 miljoner. Kungl. Maj:t har stannat vid en uppräknings på 4,6 miljoner. Här har alltså gjorts en avvägning, som utskottet för sin del kunnat godta.

Jag tror också att det bör finnas vissa möjligheter för fångvårdsstyrelsen att inom ramen för underhållsmedlen finna utrymme för något av dessa arbeten, som kallas för särskilda arbeten.

Jag är fullt medveten om att de gamla anordningarna behöver rustas upp, men det finns ju också en plan uppgjord för nybyggnader etc. Jag vill emellertid framhålla att rymnings- och säkerhetsfrågorna inte bara sammanhänger med de materiella anordningarna utan även med en mycket angelägen upprustning på personalsidan. Men det är en sak som inte hör hemma i detta sammanhang. Den får vi väl återkomma till, när vi skall diskutera andra huvudtiteln.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Som herr Blidfors fram-

höll är det givetvis en avvägningsfråga hur mycket vi skall satsa på det ena eller andra området. Men jag tror inte att någon här i kammaren svävar i tvevelsmål om att den fråga vi här diskuterar bör bedömas mot bakgrunden av två omständigheter. Den ena är de stora brister som föreligger i fråga om byggnadsbeståndet inom fångvården. Många av byggnaderna är alltför ålderdomliga och för litet rymningssäkra. Det kommer att ta lång tid att i sin helhet realisera de planer som är uppgjorda på en förbättring av det byggnadsbeståndet.

Den andra och inte minst viktiga faktorn när man skall bedöma dessa ting är enligt min mening de många rymningar som förekommer varje år. Så sent som i höstas hade vi som bekant en mycket livlig debatt om den saken. Även om en stor del av rymningarna inte har något samband med de förhållanden vi här diskuterar utan sker under permission o. d., torde det ändå inte råda någon tvekan om att antalet sådana rymningar från anstalterna som möjliggöres genom bristande säkerhets- och larmanordningar är sådant att man är tvungen att göra en omvärdering på den punkten.

Det måste vara en grundläggande princip i ett rättssamhälle att den enskilde så långt möjligt skall skyddas till liv och egendom, och man får inte förvåna sig över att allmänheten reagerar starkt mot de stora rymningsfrekvensen och de skador och efterspaningskostnader som rymningarna för med sig. Jag tror därför inte att man med framgång kan bestrida att de krav som här reses är ytterst angelägna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr STAHL (fp):

Herr talman! Herr Blidfors har liksom herr Svensson i Ljungskile, fastän ur något andra synpunkter än den förre, betecknat denna sak som en avväg-

ningsfråga, och det är riktigt. Han tillade också att det inte räcker med byggnadsanslag av den blygsamma storleksordning vi här rör oss med, utan det gäller också personalfrågor och mycket annat. I anledning härav vill jag fästa uppmärksamheten på att den motion som har behandlats av statsutskottets fjärde avdelning och som vi nu skall ta ställning till är en följdmotion av ett betydligt större komplex av motioner, väckta vid riksdagens början. Där belyses hela frågan om kriminalvårdens situation och behov på olika områden. Den stora utredningsmotionen ligger nu hos statsutskottets tredje avdelning, vars utlåtande kanske inte blir färdigt ännu på ganska lång tid.

Man kan beklaga att den formella gången här i riksdagen är sådan att vi inte fått ta ställning till den motion vi nu behandlar i samband med behandlingen av den stora sakfrågan, vilken inte kan debatteras förrän tredje avdelningens utlåtande föreligger, och att vi måste behandla denna motion så långt i förväg och ta ställning till mycket viktiga frågor utan att ha den bakgrund vi skulle behöva för ett ställningstagande i sak. Kriminalvården är ju inne i en djupgående kris, och rymningarna är ett allvarligt utslag av denna kris. Det är snart ett kvartssekel sedan Stockholms stad skulle ha fått flytta in på Långholmen och staten skulle ha iordningställt en ny fångvårdsanstalt på annat håll som ersättning för Långholmsfängelset.

Men medan antalet interner på våra fängelser ökar oroväckande kan vårdresurserna ingalunda hålla takten med utvecklingen. Fortsätter det så blir krisen framemot 1970-talet än värre.

Det är mot denna bakgrund vi måste se den blygsamma anslagsfråga vi nu har att ta ställning till. När det talas om avvägning vill jag säga, att fångvårdsstyrelsen här gjort en framställning rörande det äldre byggnadsbeståndet — det är bara detta det rör sig om. Jag

Stat för statens allmänna fastighetsfond

upprepar vad det gäller: det är alarmanordningar och omläggning av elledningar för 290 000 kronor — statsrådet tar upp 110 000 kronor. Det är brandskyddsanordningar för 150 000 kronor — statsrådet tar upp 125 000 kronor. Det är ombyggnads- och förbättringsarbeten av elementärt slag för 2,4 miljoner kronor — statsrådet tar upp 1,1 miljon kronor.

Som herr Eliasson i Sundborn nyss nämnde omvittnades i en interpellationsdebatt rörande de äldre fångvårdsanstalterna att krisen inte gäller rymningar i samband med permissioner utan rymningar från slutna anstalter. På dessa äldre anstalter är gallren och anordningarna kring fönstren över huvud taget sådana, att det vållar internerna relativt ringa bekymmer att gå ut och in. Fångvårdsstyrelsen har uttalat att för att man skall kunna tillgodose de elementära förbättringsbehoven — inte minst med tanke på allmänhetens säkerhet — måste det till ett belopp på cirka $\frac{1}{4}$ miljon kronor. Det rör sig verkligen inte om en lämplighetsfråga, herr talman, utan om ett elementärt behov. Vården av de intagna sköts ju inte på rätt sätt om de kan gå ut och in ungefär som de själva tycker, och allmänhetens rättmätiga krav på säkerhet tillgodoses inte under dessa förhållanden.

Lämplighetssynpunkter får alltså inte föras in i bedömningen, utan skall dessa elementära behov tillgodoses måste det av motionärerna och reservanterna föreslagna beloppet anslås. Det är glädjande att så många reservanter ställt sig bakom förslaget — 14 av utskottets 30 ledamöter finns antecknade vid reservationen. Majoriteten är så knapp den kan vara, vilket visar att det är fråga om ett utomordentligt angeläget anslag.

Jag beklagar att ärendet inte kunnat tas upp till behandling i samband med diskussionen om krisförhållandena inom den svenska kriminalvården — den

Stat för statens allmänna fastighetsfond

diskussionen gäller ju även tillgången på personal och kvalificerad expertis av olika slag som fångvården skulle behöva. Men denna debatt får föras senare, när utlåtande i frågan föreligger. För dagen nöjer jag mig med att understryka hur utomordentligt angeläget det är att fångvården får de medel som föreslås i reservationen. Anslagen behövs oundgängligen för att den upprustning skall komma till stånd som i så hög grad betingas av elementära säkerhetssynpunkter.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Det hade naturligtvis varit önskvärt, som herr Ståhl sade, att alla de frågor som behandlas i den stora motionen kunnat komma upp i riksdagen på samma gång. Men jag vill nämna att det sedan många år tillbaka har förutsatts att de pengar som beviljas till fastighetsfonden skall kunna tas i anspråk för reparationer och underhåll med början redan i mars—april.

Denna ordning har som sagt rätt under många år, och det är en orsak till att vi inom utskottsavdelningen inte ansett oss kunna skjuta på beslutet tills övriga hithörande frågor behandlas. Det gäller här för övrigt endast en mindre del av det rätt stora belopp som fastighetsfonden omsluter.

Herr BLIDFORS (s):

Herr talman! Eftersom herr Eliasson i Sundborn och herr Ståhl har gjort frågan om rymningarna till A och O i denna diskussion, må det tillåtas mig att säga att rymningarnas flertal väl ändå inte hänför sig till de slutna anstalterna utan äger rum under permissionerna. Som jag sade i mitt första anförande är vidare förhindrandet av rymningarna från de slutna anstalterna inte bara en fråga om mekaniska anordningar. Det gäller också att få tillräcklig personal för bevakningsuppgifterna.

Vi kommer emellertid tillbaka till dessa frågor i ett annat sammanhang,

nämligen när vi behandlar andra huvudtiteln. Jag är medveten om att det på denna punkt föreligger en motion från folkpartiet, men — för att för ett ögonblick föregripa den kommande diskussionen — jag vill även peka på att justitieministern med utgångspunkt från de många rymningarna har föreslagit väsentliga förstärkningar i fråga om tillsynsmän och vaktkonstaplar på just de slutna anstalterna. Jag vill vidare med anledning av framför allt herr Ståhls anförande erinra om att den anslagsförstärkning, som reservanterna eftersträvar, inte i sin helhet avser rymningshindrande åtgärder. En del av dessa pengar hänför sig till helt andra ting, herr Ståhl, t. ex. vissa förbättringsarbeten på vanliga lokaler. Jag menar alltså att man inte skall betrakta denna uppräkning såsom avseende endast rymningshindrande åtgärder.

I fråga om behovet av särskilda arbeten i övrigt tvingas man till jämförelser med vilka avvägningar som måste göras inom även de övriga nio delfonderna. Medicinalstyrelsen framför på denna punkt krav på förbättringsarbeten på vårdpaviljonger inom mentalsjukvården, och byggnadsstyrelsen äskar anslag till vissa förbättringar i fråga om t. ex. vatten och avlopp på ungdomsvårdsskolorna. Kungl. Maj:t har inte ansett sig kunna tillgodose alla dessa krav utan har måst pruta ned dem. Detta är alltså en avvägningfråga. Dessa behov är också angelägna, herr Ståhl.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Jag ber att få fästa herr Blidfors' uppmärksamhet på att jag föredrog samtliga de tre delposter, som ingår både i statsrådets äskande och i reservationen, och noggrant redogjorde för vad dessa pengar skulle användas till. Det gäller inte bara alarmanordningar och omläggning av elledningar — det som närmast är avsett att före-

Stat för statens allmänna fastighetsfond

bygga rymningar — utan det gäller även brandskyddsanordningar och allmän uppsnygning och förbättring av äldre anstalter. Men om man läser fångvårdsstyrelsens petita står det alldeles klart att det är ett elementärt krav att brandskyddsanordningarna är nöjaktiga, och det framgår av dessa petita att de för närvarande inte är i sådant skick. Kungl. Maj:t har emellertid på denna punkt varit relativt sett generösare, och därför har jag inte lagt huvudvikten på denna del.

Vad det gäller är emellertid framför allt dels att med hänsyn till den skriande personalbrist som förekommer även på detta område få larmanordningar, vilka varskor när något händer, dels att få en förstärkning av de byggnader, som jag i en tidigare debatt i denna kammare tillät mig att karakterisera som »porösa», där internerna alltså har alltför lätt att gå ut och in. Man kommer inte ifrån detta, herr Blidfors, genom att börja tala om personalen. Allt vad som sägs i personalfrågan är fullständigt riktigt, men vad som nu är aktuellt är byggnaderna, och det framgår tillräckligt starkt av fångvårdsstyrelsens petita att behovet på detta område är av utomordentligt stor angelägenhetsgrad.

Herr **BLIDFORS** (s) kort genmäle:

Herr talman! Bara ett par ord till herr Ståhl. Jag vill rekommendera honom att läsa s. 10 i bilaga 20 till statsverkspropositionen, där det finns en förteckning över fångvårdsstyrelsens äskanden. Jag vill som exempel fästa uppmärksamheten på bara en enda liten punkt, som uppenbart inte har med rymningshindrande åtgärder att göra: anordnande av lagerlokaler i Hudiksvall som upptagits till 75 000 kronor. Jag har, herr Ståhl, den uppfattningen att de av mig tidigare nämnda kraven från medicinalstyrelsen och byggnadsstyrelsen har minst lika hög angelägenhetsgrad som detta.

Jag upprepar: Alla dessa krav har inte relevans med avseende på behovet att hålla rymningsfria anstalter.

Herr **WIKLUND** (fp):

Herr talman! Med anledning av det senaste anförandet vill jag säga, att det ändå är en betydande skillnad mellan medicinalväsendet och det område det här gäller, där ju rättssäkerhetsfrågorna kommer in i bilden.

Man brukar räkna med tre olika typer av rymningshinder eller metoder att bekämpa rymningarna.

Vi har först de rent tekniska rymningshindren, och det är ju dem det är fråga om i detta sammanhang. Det andra medlet mot rymningarna är effektiv bevakning. Den tredje möjligheten — man brukar ofta glömma bort den — är att ge de intagna hjälp att komma till rätta med den spänning och oro, som ofta präglar den som har att avtjäna straff: oro för en del olika hållanden i synnerhet i samband med frigivningen. Att bygga upp detta behandlingspsykologiska hinder är också en personalfråga.

Vad jag vill starkt betona i denna debatt — herr Ståhl rörde något vid saken — är att om man inte har tillräckliga tekniska rymningshinder, så måste man åstadkomma en mycket kraftig förstärkning av bevakningspersonalen. Jag tror helt enkelt att det i praktiken med nuvarande anstaltsbestånd inte går att få bukt med dessa rymningar, som oroar den svenska allmänheten, utan att man gör en mycket grundlig översyn och förstärkning av de tekniska rymningshindren. Därför ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **KLING**:

Herr talman! Man bör inte se den anslagsfråga vi nu resonerar om isolerad; man måste se den tillsammans med vad som i övrigt yrkas på kapital-

Stat för statens allmänna fastighetsfond

budgeten för fångvårdens område. Gör man det finner man att regeringen totalt föreslagit en ökning med nästan 4 miljoner kronor, en ökning med 18,5 procent.

Nu är det nog inte en smaksak på vilken post man lägger denna ökning. Skall vi öka reparationsposten enligt regeringens förslag med 240 000 kronor eller lägga till ytterligare 1,5 miljon enligt motionsförslaget och i så fall kanske bli tvungna att göra motsvarande justering i motsatt riktning när det gäller nybyggnadsposten?

Jag har mot bakgrunden av fångvårdsstyrelsens utredning om anstaltsbeståndet och utvecklingstendenserna ansett det viktigast att lägga huvudvikten av anslagsökningen på nybyggnadssidan. Jag vill redan i detta sammanhang nämna, ehuru det egentligen hör hemma vid behandlingen av andra huvudtiteln och dess kapitalbudget, att jag har för avsikt att under vårens lopp uppdra åt fångvårdsstyrelsens byggnadskommitté att närmare granska fångvårdsstyrelsens undersökning och söka utarbeta en plan för den fortsatta utbyggnaden av anstaltsbeståndet.

Ser man närmare på motionärernas yrkanden finner man att de huvudsakligen avser dels alarmanordningar, dels ombyggnads- och förbättringsarbeten. Vad det första angår tycks motionärerna ha förbisett att ett för i år anvisat belopp på 70 000 kronor icke kommer att tas i anspråk för avsett ändamål, utan det kommer enligt fångvårdsstyrelsens förslag att användas för alarmanordningar och reparation av elektriska ledningar. Vad det gäller ombyggnadsarbetena förbiser motionärerna att vid ingången av budgetåret förelåg en reservation på 500 000 kronor. Trots detta har vi i år höjt anslagsposten med mer än 20 procent. Jag tror inte att vi i dagens arbetsmarknadsläge kan hinna göra av med mera.

Dessutom, herr talman, innebär detta förslag att allt vad fångvårdsstyrelsen

begärt under posten för rymningshinderande åtgärder kan tillgodoses inom den föreslagna anslagsramen.

Herr STAHL (fp):

Herr talman! Jag vill fästa statsrådets uppmärksamhet på att de uppgifter som är lämnade i motionen och sedermera i reservationen bygger på fångvårdsstyrelsen petita.

Jag och antagligen alla som vill ha en förbättring på detta område tar fasta på justitieministerns förklaring att han i sommar skall uppdra åt byggnadsberedningen inom fångvårdsstyrelsen att göra en översyn. Men så som anstaltsbeståndet ser ut nu är både 2,4 miljoner och 4 miljoner, som statsrådet nämnde, så blygsamma belopp att de omöjligt kan förslå till en nöjaktig upprustning. Om man tar hänsyn till det växande antalet interner — och det måste justitieministern göra — framstår behovet som hastigt stigande.

Den senaste upplysningen att även den angivna ökningen av medelsbehovet skulle rymmas inom fångvårdsstyrelsens anslagsram verkar mystifierande. Hur det skall gå till i verklighetens värld har i varje fall fångvårdsstyrelsen inte kommit underfund med själv eftersom den för preciserade ändamål ansett sig nödsakad begära det anslag som anges i reservationen.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Ljungskile begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 27, röstar

Ja;

Avskaffande av den särskilda varuskatten på socker och sirap

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Svensson i Ljungskile begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 114 ja och 97 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från ersättningskyldighet till kronan m. m.,

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till Ruth Maria Erneberg m. fl., och

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från ersättningskyldighet till kronan.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13

Avskaffande av den särskilda varuskatten på socker och sirap

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 7, i anledning av väckta motioner om avskaffande av den särskilda varuskatten på socker och sirap.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 36 av herr *Ferdinand*

Nilsson m. fl. samt II: 46 av herrar *Johansson* i Dockered och *Svensson* i Vä hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta att den särskilda sockerskatten avskaffas från och med utgången av innevarande budgetår».

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 36 av herr *Ferdinand Nilsson m. fl.* samt II: 46 av herrar *Johansson* i Dockered och *Svensson* i Vä om avskaffande av den särskilda varuskatten på socker och sirap icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **JOHANSSON** i Dockered (cp):

Herr talman! Det kan synas onödigt att tynga protokollet med ett anförande med anledning av bevillningsutskottets betänkande nr 7. Det förhåller sig så att herr *Svensson* i Vä och jag jämte medmotionärer i första kammaren har motionerat om slopande av den särskilda skatten på socker och sirap. Redan fjolårets riksdag tog ställning till en liknande framställning från herr *Hansson* i Önnarp. Denna motion blev överlämnad till allmänna skatteberedningen för överväganden. Denna utredning har ännu inte lämnat något förslag, och det kan synas omotiverat att återkomma med motionskravet om sockerskattens slopande i år igen. Men senare beslöt fjolårets riksdag efter förslag från regeringen att upphäva den enskilda skatten på kaffe.

Kooperativa förbundets styrelse gav i skrivelse till regeringen den 10 maj 1963 uttryck för uppfattningen att sockerskatten borde borttagas som konsekvens av beslutet om borttagande av kaffeskatten.

Det kanske skulle underlätta ställningstagandet om jag får läsa till protokollet en del av Kooperativa förbundets yttrande. Det hette där:

»De svenska konsumenterna har un-

Avskaffande av den särskilda varuskatten på socker och sirap

der de senaste åren funnit, att priset på socker stigit kraftigt. De möjligheter, som förefinnes att inom det svenska jordbruksavtalets ram skydda konsumenternas prisintresse, har utnyttjats till fullo. För närvarande har den övre prisgränsen överskridits, importen är helt fri och alla importavgifter har slopats. Sedan den 1 oktober 1962 har utvecklingen av den s. k. englandsnoteringen, som ligger till grund för betpriset och sockernoteringen enligt jordbruksavtalet, och Svenska Sockerfabriksaktiebolagets prislistpris inklusive eventuella importavgifter varit följande», skriver Kooperativa förbundet och gör därefter en uppställning över englandsnotering och sockerbolagets listpris för olika noteringsdagar från oktober 1962. Den 1 oktober 1962 var englandsnoteringen 52:13 och Sockerbolagets listpris 97 kronor. Den 9 maj 1963 hade englandsnoteringen stigit till 129:77, och den svenska noteringen var då bara 119 kronor men låg i alla fall 22 kronor över den notering man hade den 1 oktober 1962. Sedan har priset på socker stigit ytterligare.

Den sockerskatt, som vi nu genom vår motion aktualiserat, beräknas ge 55 miljoner kronor till staten. Det är rätt mycket pengar som flyter in på det sättet, men eftersom priset på socker och sirap stigit så avsevärt och konsumtionen under tiden har minskat, föreligger enligt vår mening inte något behov av en sockerskatt i konsumtionshämmande syfte. Sockret är dyrt, men det är ett nödvändigt livs- och näringsmedel.

I nuvarande prisläge måste man nog dela kooperationens uppfattning när det gäller skyddandet av konsumenternas intressen. De av departementschefen dokumenterade begränsade u-landsmotiven för kaffeskattens slopande bör i sin begränsning gälla även för socker. Den nuvarande sockerskatten stimulerar också till irriterande gränshandel. Vi importerar betor från Danmark och

råsocker från annat håll i världen. Råvaran till sockret produceras sålunda inte helt inom landet, och priserna har därför stigit avsevärt, något som också framgår av Kooperativa förbundets skrivelse. Husmödrarna tycker att sockret är dyrt, och den lilla men mycket betydelsefulla grupp näringsidkare som utgöres av biodlare förstår inte varför man skall behöva betala extra skatt på socker i nuvarande höga prisläge.

Jag har all respekt för pågående utredningar, men jag tycker inte att man behöver ha någon särskild utredning för att ta bort denna punktskatt. Man behövde inte heller gå över allmänna skatteberedningen när det gällde att ta bort kaffeskatten. Motiven för ett borttagande av sockerskatten är väl så starka som de motiv, vilka låg bakom avskaffandet av kaffeskatten.

Vi kunde inte väcka denna motion om sockerskattens avskaffande i anslutning till proposition nr 187 år 1963, utan vi fick med de av mig anförda motiveringarna väcka den under den allmänna motionstiden. Vi anser att motiven är så starka, att bevillningsutskottet borde ha kunna tillstyrka vårt yrkande. På grund av bevillningsutskottets negativa inställning har en hel del konstitutionella svårigheter uppstått för framställande av något yrkande, men, herr talman, jag vill ändå yrka en sådan ändring angående förordningen av den 25 maj 1941, nr 251, om varuskatt, att ur den därtill fogade förteckningen över varor, för vilka varuskatt skall utgå, bil. nr 285—287, varubeteckningen socker skall utgå.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Det blev inte så som herr Johansson i Dockered förmodat, att utskottet skulle ha varit för ett bifall till motionsyrkandet. Det blev i stället så att utskottet enhälligt avstyrkte detsamma. Jag ber, herr talman, att ur utskottets motivering för sitt ställningstagande få citera följande: »Med hän-

syn till att frågan om avveckling av den särskilda varuskatten på socker och sirap för närvarande är föremål för behandling inom allmänna skatteberedningen och då utskottet finner angeläget att punktbeskattningens utformning löses i samband med den allmänna översyn av den indirekta beskattningen, som det ankommer på beredningen att verkställa, anser utskottet sig inte böra tillstyrka bifall till motionerna I: 36 och II: 46.»

Detta är alltså det motiv som legat bakom utskottets ställningstagande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr JOHANSSON i Dockered (cp):

Herr talman! Om vi hade kunnat lämna denna motion i anslutning till propositionen om kaffeskattens slopande förra året, hade bevillningsutskottet kunnat använda sig av samma motivering i båda fallen. Då var det fråga om ett förslag från Kungl. Maj:t, medan det nu gäller ett motionsförslag i riksdagen, men motiven är i båda fallen ungefär desamma. Jag skulle emellertid nästan vilja beteckna motiven för sockerskattens slopande som starkare än motiven för kaffeskattens slopande.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Jag vill bara svara för min egen uppfattning och mitt eget ställningstagande till förslaget om sockerskattens slopande. Om herr Johansson i Dockered vill ha närmare informationer, får han tala med sina partivänner i utskottet och övriga.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Johansson i Dockered under överläggningen framställda yrkandet att varubeteckningen socker skulle utgå ur den vid förordningen om särskild varuskatt fogade förteckningen över varor, för

Höjning av byggnadsforskningsavgiften

vilka varuskatt skall utgå; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Johansson i Dockered begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Johansson i Dockered under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 14

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 11 § 1 och 2 mom. förordningen den 22 juni 1934 (nr 320) angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15

Höjning av byggnadsforskningsavgiften

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § förordningen den 22 april 1960 (nr 77) angående byggnadsforskningsavgift, dels i anledning av propositionen väckt motion.

Höjning av byggnadsforskningsavgiften

Genom en den 3 januari 1964 dagtecknad proposition, nr 17, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § förordningen den 22 april 1960 (nr 77) angående byggnadsforskningsavgift, innebärande fördubbling av avgiften.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat en i anledning av densamma väckt motion nr 276 i andra kammaren av herrar Nilsson i Gävle och Holmberg. I motionen hemställdes att »riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 17».

Utskottet hemställde, att riksdagen med avslag å motionen II: 276 måtte hifalla förevarande proposition, nr 17.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Jag och min kollega herr Holmberg har skrivit en motion, i vilken vi föreslår ett annat system för finansieringen av byggnadsforskningen. Jag är angelägen understryka, att vi ingalunda är motståndare till vare sig byggnadsforskningen i och för sig eller till det belopp man ansett sig behöva.

Motiven för denna motion tycker jag mig också kunna återfinna i utskottets avslagsyrkande. Jag tillåter mig att citera några rader därur:

»Utskottet vill i anslutning härtill anmärka att gällande system, enligt vilket arbetslönen ligger till grund för avgiftsberäkningen, i viss mån ter sig otillfredsställande. Systemet synes sålunda kunna leda till att de byggnadsföretag som bäst kunnat tillgodogöra sig forskningens resultat får lägre lönekostnader och därmed lägre avgifter, medan de byggnadsprojekt i vilka forskningen icke alls eller endast i ringa ut-

sträckning kommit till nytta belastas med relativt sett högre lönekostnader och motsvarande högre avgifter.»

Jag finner det egendomligt att utskottet kan skriva på det sättet och samtidigt avstyrka bifall till en motion som just vilar på den tanke utskottet självt säger sig vara bärare av.

Den nuvarande metoden att finansiera forskningskostnader genom att ta ut avgifter får egendomliga konsekvenser. Jag vet inte om de politiska distriktsorganisationerna har upptäckt dem, men för de anställda, som varje politiskt parti har på distriktsexpeditioner, får man numera erlagga avgifter till byggnadsforskningen. Om vi sålunda har en ungdomsinstruktör anställd, vars uppgift är att dels arbeta för utbildning av ungdomsledare, dels arbeta för att ordna fritidssysselsättning o. s. v. får vi betala avgifter till byggnadsforskningen i förhållande till den lön han uppbrär. Det hela är ganska egendomligt. Orättvisorna är, tycker jag, mycket framträdande, och även om det rör sig om småsaker jämfört med vad de flesta som bor i nya hus med de högre hyrorna där får betala är ändå hela denna konstruktion för att ta ut forskningsavgift så pass egendomlig, att en ändring är motiverad.

Jag vill, herr talman, med denna korta motivering yrka bifall till motionen nr II: 276.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Herr Nilsson i Gävle tycker att det är egendomligt att utskottet med den skrivning som det har gjort har kunnat tillstyrka propositionen och avstyrka bifall till motionen. Men utskottet har ju också förutsatt att man vid en eventuell omprövning skall överväga vad Svenska byggnadsarbetareförbundet i sitt remissyttrande har anfört just beträffande dessa olägenheter att byggare, som kan tillgodogöra sig en relativt liten del av forskningsresultaten, med det nuvarande syste-

Utredning rörande variationer i sjukfrekvensen mellan män och kvinnor
 met kan komma att belastas med jämförelsevis höga avgifter.

Men vi bör inte överdriva betydelsen av dessa avgifter för hyressättningen. Det har framgått av bl. a. utredningar och tidningsartiklar under den senaste tiden, att arbetslönerna dock utgör en relativt liten del av byggnadskostnaderna. Om man på arbetslönerna lägger en avgift på 0,40 procent, blir det ju en så liten summa, att man knappast kan räkna ut hur mycket den betyder för boendekostnaderna. Det är därför inte riktigt att påstå att den på något sätt kan betunga hyresgästerna. Vi har emellertid inom utskottet varit på det klara med och erkänner att sättet för uttagande av avgift är värt att övervägas.

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! För att vara riktigt saklig vill jag erinra om att man 1962 höjde forskningsavgiften. Jag vill minnas att avgifterna då skulle uppgå till sammanlagt omkring 3 miljoner kronor. Även om alltså avgiften är mikroskopisk för den enskilde, handlar det dock sammanlagt om mycket pengar. Men om man 1962 ansåg att man kunde höja avgiften och man i dag har samma uppfattning och vill fördubbla den från 0,20 till 0,40 procent, när kan man då räkna med att nästa höjning kommer? Är det i förhoppning att det skall dröja länge innan nästa höjning kommer som utskottet har skrivit som det gjort?

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels också på bifall till motionen II: 276; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 16

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning

med vissa bestämmelser angående seminverksamhet bland får.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17

Utredning rörande variationer i sjukfrekvensen mellan män och kvinnor

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckta motioner om utredning rörande variationer i sjukfrekvensen mellan män och kvinnor.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! Jag vill redan från början säga att jag inte kommer att yrka bifall till motionen. Jag vill endast göra några reflexioner kring motionens öden. Förslaget i motionen har under årens lopp rönt en alltmer positiv behandling. Det är nu tredje gången förslaget väcks, och det ser ut som om det går en ljusnande framtid till mötes. I sitt utlåtande över motionen år 1963 framhöll utskottet, att det delade den uppfattning som motionärerna vid föregående års riksdag framfört, nämligen att »kännedomen om skillnaderna i sjukfrekvens mellan olika grupper av anställda samt mellan kvinnor och män är bristfällig och att det vore önskvärt med en i dessa hänseenden utförligare statistik».

Utskottet har tidigare avstyrkt liknande motioner därför att riksförsäkringsverket, som väl skulle få uppdraget att utarbeta den önskade statistiken, förklarar att varken verket eller sjukförsäkringskassorna hade möjlighet att åta sig en sådan uppgift. Man har alltså instämt i motionernas syfte men avstyrkt dem med hänvisning till tekniska svårigheter. I årets utlåtande framhålls emellertid glädjande nog, att riksförsäkringsverket kommer att utvidga sin statistik så att det blir möjligt att få pro-

Ersättning till arbetsgivare för fullgörande av uppördsskyldighet

blemet belyst. Frågan har alltså som man säger fallit framåt.

Man kan kanske tycka att detta problem inte har någon större betydelse. Men det är allmänt känt, att arbetsmiljöns påverkan kan vara en negativ faktor, som inte bara skapar otrevnad utan rent av personligt lidande och sjukdom och frånvaro från arbetet. Man kan anlägga både samhällsekonomiska och mänskliga synpunkter på frågan. I Västtyskland har man observerat svårigheterna att finna orsakerna till sjukfrånvaron. Försäkringsverkets kostnader steg, och man fick klart för sig att något måste göras. En läkare analyserade orsakerna till sjukdomen hos inte mindre än 100 000 arbetstagare. Det visade sig att en av de viktigaste orsakerna var obehag i arbetet.

Även bortsett från de ekonomiska konsekvenserna av dessa onödiga sjukdomsfall, menar jag att allt bör göras för att mildra de svårigheter som de medför för individen. Att motionen är avstyrkt gör mig precis detsamma, ty frågan har som sagt fallit framåt.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 18

Ersättning till arbetsgivare för fullgörande av uppördsskyldighet

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckta motioner angående ersättning till arbetsgivare för fullgörande av uppördsskyldighet.

I de likalydande till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 92 av herrar *Ottosson* och *Risberg* samt II: 117 av herr *Nordgren m. fl.* hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om förslag till bestämmelser genom vilka arbetsgivare medgäves rätt till ersättning för den uppördsskyldighet till

det allmänna, vilken för närvarande icke vore ersättningsgrundande.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av motionerna I: 92 och II: 117 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att motionerna jämte utskottets utlåtande måtte överlämnas till uppördsutredningen.

Reservation hade avgivits av fru *Eriksson* i Stockholm, herrar *Möller*, *Sörlin*, *Söderberg*, *Hellebladh*, *Tage Johansson*, *Hedlund*, *Jacobsson* i Sala, *Andersson* i Billingsfors och *Rask*, fröken *Anderson* i Lerum samt fru *Ekroth*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att de likalydande motionerna I: 92 och II: 117 ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **NORDGREN** (h):

Herr talman! Om herr talmannen eller någon annan av kammarens ärade ledamöter beställer en kostym eller någon annan tjänsteprestation av mig eller någon annan företagare, tjänsteman eller arbetare, och det beordrade arbetet utfaller till belåtenhet, är jag fullt övertygad om att herr talmannen eller kammarmedamoten också är villig att betala för den erhållna varan eller det utförda arbetet. Det är helt naturligt, och det är väl ingen som i vårt samhälle reagerar mot den principen. Inom näringslivet betalar vi våra anställda i verkstäder och på kontor enligt gällande avtal, och så är förhållandet även inom den statliga och kommunala förvaltningen.

I det motionspar vi nu går att behandla hävdas denna av alla accepterade princip. Vi motionärer begär ingenting annat än att den också skall tillämpas för de uppdrag riksdagen beställer av eller ålägger företagare att utföra för riksdagens eller statens räkning. Det är, herr talman, ett mycket rimligt rättvisekrav, som helt överens-

Ersättning till arbetsgivare för fullgörande av uppbörds-skyldighet

stämmer med vad som godkänts i alla andra sammanhang och med samtliga politiska partiers uppfattning. Till min glädje kan vi också av utskottsutlåtandet konstatera, att utskottsmajoriteten delar vår uppfattning att för det arbete och det ansvar som åläggs arbetsgivare med uppbörd, inkassouppdrag, upp-giftslämnande av olika slag bör utgå skälig ersättning.

Utskottet åberopar dessutom finans-ministerns direktiv till den pågående uppbördsutredningen samt statsutskottets utlåtande år 1958 med anledning av riksdagsrevisorernas berättelse med olika förslag angående skatteuppbörden. Utskottsmajoriteten anser det därför lämpligt att motionerna överlämnas till uppbördsutredningen för utredning av i vilken form sådan ersättning skall kunna utgå.

Som motionär kan jag dela utskottets uppfattning att en saklig utredning om dessa kostnader är på sin plats. Jag är nämligen övertygad om att ingen företagare vill utnyttja staten, men själv-fallet vill man heller inte i dagens hårda konkurrens arbeta timme efter timme utan ersättning. Jag har svårt att tro att herr talmannen eller någon annan av kammarens ledamöter anser sig kunna begära något sådant av någon människa — ens om han är före-tagare.

Herr talman! Med stöd av vad jag här anfört ber jag får yrka bifall till all-männa beredningsutskottets förslag i dess utlåtande nr 2.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Herr Nordgren brösta-de av väldigt skarpt, men det är inte första gången han gör det i denna fråga. Den har ju varit uppe i kammaren 1961, 1962 och 1963 och har kommit upp också i år. Vid alla dessa tidigare tillfällen har utskottet enhälligt av-styrkt motionen, och kamrarna har en-hälligt avslagit den. Ingen debatt, vare sig i första eller andra kammaren, har

förts i anledning av motionen utom 1961, då herr Nordgren var uppe och tackade utskottet för välvillig skrivning.

Men i år blir det plötsligt borgerlig samling kring motionen, och med lot-tens hjälp blir det majoriteten i utskot-tet som sluter upp kring motionen. Man skulle kunna tro att något särskilt har hänt eftersom denna förändring i upp-fattning inträtt, men vi har inte lyckats få reda på vad det är som är annorlun-da i år än de tre föregående åren, då ingen ens velat spilla ett ord på motio-nen här i kammaren.

Vi har avstyrkt motionen med hän-visning till bl. a. att uppbördssystemet låg under utredning, och vi har av-styrkt den med hänsyn till att vi gans-ka snart kunde vänta en mycket genom-gripande omläggning av hela beskatt-ningen. Det har varit skäl som man böjt sig för. Men i år, när det lär dröja bara några månader innan vi får se förslag om mycket stora föränd-ringar i beskattningen, då säger man: Nej nu måste vi mot bakgrunden av de nuvarande besvärligheter, som företa-garna säkerligen har med uppgiftsläm-nande och med uppbörd av skatt, börja utreda möjligheterna till ersättning åt dem. Det är ganska egendomligt. Vi kan väl ändå räkna med att de nya skatteförslagen kommer att innebära förskjutningar mellan direkt och indi-rekt skatt. Efter vad man hört kommer även nya metoder att föreslås för be-skattningen av företagen över huvud taget. Kanske omläggningar genomfö-res även i fråga om ansvaret för pen-sionsavgifterna. Det vet vi inte något om, men vi har anledning att vänta ganska stora nyheter. De skäl som tidi-gare gällde måste därför i dag gälla i ännu högre grad. Låt oss se hur det blir med besvärligheterna i det nya sy-stemet innan vi säger att besvärlighe-terna är så stora, att de berättigar till ersättning.

Herr Nordgren frågade om det finns någon annan i detta samhälle som gör

Ersättning till arbetsgivare för fullgörande av uppbörds skyldighet

något helt gratis. Företagarnas befattning med omsättningsskatten är dock ersatt. Beträffande de kostnader som vållas företagen genom att de skall leverera in källskatt ansåg man när källskatten genomfördes, att företagarna fick en viss ersättning genom att de har möjlighet att behålla skattepengarna en tid innan de skall lämna dem ifrån sig — man levererar ju källskatt varannan månad. Helt utan ersättning för att de levererar in källskatten kan vi sålunda inte anse att företagen har varit. De andra uppgifter som företagen pålagts är ofta av sådan natur, att företagen själva har allt intresse av att lämna dem.

Nyligen besökte vi en del industrier. Jag vill inte påstå att jag på alla dessa frågade företagen om deras inställning till dessa sina uppgifter, men ett par företagare frågade jag och fick beskedet att »hade vi inte fler uppgifter som vållade oss bekymmer än de som sammanhänger med källskatten vore vi relativt bekymmerslösa». Det finns däremot annat som man tycker illa om: de nya bestämmelserna om traktamenten och representationskostnader. Men dessa bestämmelser är så nya, att de inte kan ha irriterat motionärerna när de skrev sin motion — den motion som strängt taget varit likadan under en följd av år. Jag menar därför att det finns relativt liten grund för motionen, och den grunden är ännu svagare i år när vi väntar väsentliga omläggningar, om vilka motionärerna lika litet som jag vet någonting och därför inte heller vet vad de kommer att kosta arbetsgivarna.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen, som innebär avslag på motionen.

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Reservanternas talesman fru Eriksson i Stockholm talade om för oss, om vi inte visste det tidigare, att motionen lagts fram andra år

och blivit enhälligt avvisad av utskottet. Hon uttalade sin förvåning över att man i år fått majoritet i utskottet — visserligen med lottens hjälp — för att förslaget skulle bli beaktat. Hon sade sig inte känna till att det egentligen har tillkommit något nytt. Dessutom hade fru Eriksson på sina resor frågat vissa företagare vad de hade för åsikt här om, och de hade svarat att hade de inga andra bekymmer o. s. v. så vore det inte så farligt. Fru Eriksson undrade varför man nu återigen framställt detta yrkande.

Vi har gjort det därför att vi varje gång vi tagit upp denna fråga fått veta att utredningar när som helst skulle komma att framlägga förslag och att man då fick ta upp alla frågor i ett sammanhang. Det har sedan gått år efter år utan att några utredningsförslag lagts fram. Det har visserligen avisierats att skatteutredningen väntas framlägga förslag under första halvåret 1964, men ingen vägar i dag bestämt säga att så blir fallet. Om det skulle framläggas ett förslag under detta första halvår skall det först genomgå, sedan skickas ut på remiss, och när förslaget har kommit tillbaka från remissinstanserna framlägger regeringen eventuellt en proposition. Om förslaget blir sönnerskjutet i remissinstanserna anser regeringen sig kanske förhindrad att lägga fram proposition.

Under sådana förhållanden ansåg vi i utskottet, att vi har väntat så länge att det nu var bäst att sätta mera kraft bakom orden och kräva att förslaget överlämnas till uppbördsutredningen. Jag kan inte finna att vi därvid har gjort fel. Uppbördsutredningen skall ändå granska en del frågor, och då är det lämpligt att den även behandlar denna, så att vi får besked om vilken sida som har mest rätt, den som anser att dessa uppgifter är mycket betungande för företagen eller den som anser att det ingenting är att tala om.

Jag vill även understryka vad herr

Ersättning till arbetsgivare för fullgörande av uppbörds skyldighet

Nordgren sade i sitt anförande, att det inte finns någon grupp på vilken man ställer krav att den skall utföra arbete utan ersättning. Den tid är förbi då man krävde sådant. Jag anser att man inte skall kräva det av svenska företagare i dag heller. Staten har möjlighet att betala en rättvis ersättning för detta arbete. Fru Eriksson snuddade vid att företagarna har ersättning för inlevererandet av omsättningsskatt. Det är riktigt, men vi som varit med i riksdagen några år minns att det stod många strider om den saken innan majoritet härför uppnåddes. Sedan det väl hade skett har den frågan fått vara i fred. Varken från regeringens eller motionärens sida har man försökt att ändra detta förhållande.

Som utskottets talesman anser jag det rättvist att låta utredningen granska dessa frågor, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr RINGABY (h):

Herr talman! Av egen erfarenhet vet jag mycket väl, att man varken har tid eller möjlighet att läsa alla motioner. Men de kammarledamöter som tagit del av den motion, som ligger bakom allmänna beredningsutskottets yrkande, har i varje fall fått en aning om vad denna sak gäller. Varje månad under hela året, även i juli och i december, skall rörelseidkaren redovisa källskatt eller allmän varuskatt eller ATP-avgifter och preliminärskatt eller kvarskatt.

Dessutom skall en företagare 1—12 gånger om året lämna uppgifter om omsättningen, löneuppgifter, sysselsättningsuppgifter, förändringar i lönehänseende, industristatistik, arbetsgivaruppgift och kontrolluppgifter. Dessa uppgifter skall på särskilda formulär lämnas till bl. a. socialstyrelsen, kommerskollegium, riksförsäkringsverket, taxeringsmyndigheterna, länsarbetsnämnden och allmänna försäkringskassan.

Fru Eriksson i Stockholm säger att

ingenting nytt har inträffat sedan fjolåret, då eu motion i samma syfte som den föreliggande avlogs. Det är inte sant. Nytt för året är att traktamentena skall redovisas på tre olika sätt.

Denna arbetsbelastning borde för alla stå fullkomligt klar såsom orimlig inte minst med hänsyn till att ersättning bara utgår för redovisningen av varuskatt.

Som ledamot av beredningsutskottet i tre år lärde jag känna dess ordförande fru Eriksson som en skicklig och intelligent ordförande. Men, herr talman, inte ens de mest utpräglade utförsgåvor räcker till för att göra sig en föreställning om de praktiska konsekvenserna av de uppgiftsskyldigheter som företagarna har. Bara att läsa igenom alla dessa ofaliga blanketter och formulär tar tid. De är som bekant inte skrivna på ett särskilt lättfattligt språk.

Vad beträffar ATP-avgifterna till exempel är det ju inte bara, som många människor tror, frågan om att endast dra av en viss procent på lönesumman. I fråga om en skogsarbetare t. ex. skall man göra ett avdrag om han har motorsåg och ett annat avdrag om han har häst. Det förhåller sig nämligen så, att varken häst eller motorsåg ännu har ATP-pension. För en arbetare som har både häst och motorsåg skall man göra ett tredje avdrag. Om skogsarbetaren har lönetillägg för att han har lång väg till arbetet skall man göra ett fjärde avdrag, därför att detta tillägg inte är pensionsgrundande. Det gäller att gå igenom varenda löneuppgift och beträffande varje uppgift undersöka om den är avdragsgill eller inte. Vidare skall man hålla reda på om arbetaren är svensk, finländare eller annan utlänning. Om han är utlänning, skall man hålla reda på när han kom in i landet och när han lämnade det, samt när han är född, så att man inte betalar avgift för sådana som är för gamla. Och när man har slitit med dessa uppgifter i många år kanske vederbörande flyttar tillbaka till Finland, om han är finlända-

Ersättning till arbetsgivare för fullgörande av uppbördsskyldighet

re, och därmed mister sin pensionsrätt. Man tycker då att man har gjort arbetet i onödan. Detta att betala ATP-avgift har mycket litet med försäkring och pension att göra. Det är en arbetsskatt som alltid skall redovisas i alla sammanhang, även om den utgår för barn som aldrig får någon pension.

När jag som ägare till mitt lantbruk fick rang och värdighet som uppbördsman vid källskattens genomförande fick jag även en stämpel med ett nummer att stämpla under uppgifterna med. Men jag fick ingen stämpeldyna; den fick jag själv åka till staden och inköpa för att sedan gratis på fritiden arbeta som uppbördsman åt staten. I all sin värdslösa miljardrullning är staten på denna punkt njugg intill snålhet. För jordbrukare och småföretagare som dagligen skall deltaga i arbetet hotar denna utveckling att bli ett verkligt problem. Är det någon som tror att löntagarna stillatigande utan ersättning skulle finna sig i en motsvarande ökning av arbetsbördan, som kan röra sig om hundratals timmar om året.

I reservationen finner man inte ett ord om dessa problem, inte ett ord om att det verkligen är fråga om en tung arbetsbörda. Man kallar det för bestyr! Man talar om pågående utredningar och hänvisar till fjolårets beslut och säger att det inte har hänt något sedan dess och att det därför inte är motiverat att göra något i detta sammanhang. Jo, det är i högsta grad motiverat att ersättning utgår för detta arbete.

I all sin cyniska korthet nämner reservationen särskilt utredningen rörande beskattningssystemet och väntade förslag om relationerna mellan direkt och indirekt skatt samt mervärdesskatten.

Detta är undanflykter och ingenting annat. Även om relationerna ändras mellan direkt och indirekt skatt, så finns ju gratisuppbörden kvar. Om procentsatsen är stor eller liten spelar mindre roll ur arbetssynpunkt, och

mervärdesskatten kommer ju att innebära mera arbete för flera människor.

Reservanternas talar även om socialförsäkringsavgifterna och att förslag väntas om deras finansiering m. m. Ingen tror väl att dessa förslag kommer att innebära minskat arbete och minskade kostnader för företagen. Reservationen är i själva verket ett bevis på att utskottsmajoriteten har rätt när den vill, att uppbördsutredningen skall undersöka detta och framlägga förslag med anledning därav, och det är ingenting annat vi kräver i detta sammanhang, fru Eriksson.

Med det anförda vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Nog är det fråga om ett annat krav än att bara begära utredning. Man kräver väl att få ersättning för stämpeldynan o. s. v. Man klagat på nuvarande ordning och säger att det är fråga om ett omfattande pysel med mångahanda ting. Mig förefaller det att det skulle vara mycket svårt att få till stånd en rationell ordning i fråga om ersättning för olika blanketter och olika inbetalningsåtgärder och att det riktiga måste vara att använda priset som regulator. Det måste vara på den vägen som företagaren skall få sina kostnader täckta. Den möjligheten finns ju kvar, och det räknade man med när man införde onskattningsskatten.

Det är alldeles riktigt att de borgerliga lyckades — med kommunisternas hjälp — få igenom förslaget om ersättning för arbetet med omsättningsskatten. Men jag tycker att det krav på ersättning som i dag framföres är mycket grumligare. Nu gäller det tydligen ersättning för ett arbete med blanketter och uppgifter av skilda slag, av mycket varierande storleksordning både för olika företagare och under olika år.

Därtill kommer, såsom jag förut fram-

Ersättning till arbetsgivare för fullgörande av uppbörds-skyldighet

hallit, att formerna för inlevererandet av källskatt troligen blir i rätt stor utsträckning omlagda och detta inom en ganska snar framtid. Det kan väl då inte finnas skäl att i dag med sådan intensitet — i all synnerhet som man inte tidigare brytt sig om att göra det — kräva att det skall företas en utredning om ersättning till företagarna för arbetet med källskatteuppbörden. Man vet ju inte ens med säkerhet vilka arbetsuppgifter ersättningen skall avse. Är det då inte bättre att vänta tills det vunnits klarhet om vilka förändringarna blir och då återigen sätta sina krav på pränt?

Det är mycket otroligt att ett hän-skjutande av frågan till uppbördsutredningen skulle på något sätt påskyn-da det hela, eftersom denna utredning inte kan avge något förslag förrän för-slag om skattereglerna är framlagda.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr NILSSON i Bästekille (h) kort genmäle:

Herr talman! Fru Eriksson i Stock-holm ansåg att företagarna genom att reglera priserna kunde ta ut ersättning för sådana extra kostnader som det här gäller. Ja, i viss mån är det givetvis möjligt, men fru Eriksson i Stockholm vet lika väl som jag att man i dagens läge inte alltid kan göra det.

Fru Eriksson i Stockholm ville inte heller gå med på att det skulle vara så aktuellt med att få frågan prövad. Såsom jag sade i mitt förra anförande tycker jag att vi redan har väntat länge nog. Det är därför ur alla synpunkter ett fullt motiverat förslag som fram-lagts från utskottets sida.

För övrigt kom man med samma in-vändningar när det gällde ersättning till företagarna för arbetet med om-sättningskatten. Då hette det att ingen riktigt visste hur det låg till med saken och att det inte var någon fara å färde, eftersom företagarna kunde skaffa sig

ersättning genom att reglera priserna. Det blev emellertid i riksdagen majoritet för förslaget om ersättning och sedan dess har det varit lugnt och stilla på det området. Företagarna får den ersättning som de anser sig vara be-rättigade till. Och detta är vad vi i dag kräver då det gäller arbetet med käll-skatten och annat.

När fru Eriksson i Stockholm i sitt senaste anförande talade om skatte-beredningen var hon också litet osäk-rare än i sitt första anförande. Nu sade hon att beredningens förslag »troligen» snart skulle framläggas. Ja, vi har vän-tat i två år på förslag från skattebered-ningen utan att det har kommit nå-gonting. Och vi får i dag bara höra att det *troligen* kommer att föreligga ett förslag i år; det lämnas inte något preciserat besked om när förslaget skall framläggas.

Vi från utskottsmajoritetens sida vid-håller därför vår ståndpunkt.

Herr RINGABY (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är, fru Eriksson, fråga om ersättning för många timmars arbete åt de småföretagare det här gäl-ler. Vi får inte heller glömma att dessa företagare vanligen hela dagen står och arbetar vid sidan av sina egna anställda. Sedan skall de på kvällar, sönda-gar och annan övertid syssla med allt sådant som hör samman med deras upp-börds- och uppgiftsskyldighet, förutom att de naturligtvis måste arbeta med anbud och beräkningar för nya pro-jekt för att hela verksamheten skall kunna hållas i gång. Det är då kanske inte så orimligt att begära att det skall utgå ersättning för detta arbete för det allmännas räkning, och vi har ju i ut-skottsutlåtandet bara sagt att uppbörds-utredningen bör få i uppdrag att un-dersöka hur en sådan ersättning skulle kunna utformas.

Herr MAGNUSSON i Nennesholm (cp):

Herr talman! Utskottet begär ju inte

Ersättning till arbetsgivare för fullgörande av uppbördsskyldighet

mer än att uppbördsutredningen skall få överväga frågan och söka framkomma med förslag om lämpliga och väl avvägda ersättningar till företagarna för det arbete som de utför åt det allmänna i samband med den uppgifts- och uppbördsskyldighet det här gäller. Utskottsordföranden anser att det i dag är mindre angeläget än tidigare att ta upp frågan om en sådan ersättning, eftersom man inte vet vad skatteberedningen i olika avseenden kommer att föreslå. För min del tycker jag att detta just är ett skäl för att nu göra en framstöt, så att skatteberedningen får reda på hur man från riksdagens sida ser på dessa frågor. Om skatteberedningen får klart för sig, att det enligt riksdagens mening bör utgå ersättning till företagarna för deras arbete i detta sammanhang, så har beredningen större möjligheter att på ett tidigt stadium framlägga förslag därom. Det skulle kunna med åtminstone ett år förkorta den tid som eljest skulle förflyta från det beredningens förslag framlagts till dess beslut om ersättning kan fattas.

Det arbete det här gäller får ju många mindre företagare utföra på tid som egentligen skulle vara fritid. Som bekant har fritiden blivit mer och mer värdefull för alla människor, och varför skulle då inte företagarna få ersättning för det arbete för det allmännas räkning som de måste göra på fritid? Därför har vi från centerpartiets sida velat biträda förslaget om att uppbördsutredningen skall få överväga frågan, och jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Persson* i Heden (cp).

Herr *HYLTÄNDER* (fp):

Herr talman! Jag vill understryka vad herr *Magnusson* i Nennesholm här sagt om fritiden och dess värde speciellt med hänsyn till de små företagarna, som kanske drabbas hårdast

av just de inskränkningar i fritiden som arbetet med alla dessa pålagor från statens sida innebär. För inte så länge sedan diskuterade vi här i riksdagen frågan om en utvidgning av semester-rätten. För de företagare, som har ett fåtal anställda, betyder en sådan utvidgning ökad belastning för vederbörande själva. I ett läge när allt flera människor framställer berättigade krav på ökad fritid, är det ganska naturligt att även den, som får ägna en stor del av sin fritid åt arbete för det allmännas räkning, vill ha ersättning för detta. Jag tycker att det är angeläget att understryka den saken. Att i ett sådant fall helt kallt säga, att man kan ta ut denna ersättning i form av högre priser är ett resonemang så cyniskt att det inte behöver bemötas. Hur skulle det vara, om man valde ut en annan grupp av människor i samhället och sade till dem, att ni skall göra en viss prestation men ni får inte betalt av staten utan får begära bättre betalt av andra människor. Om man betänker vad detta innebär finner man kanske att skälet inte är så användbart som fru *Eriksson* vill göra gällande. Jag tror att det inte skadar om reservanterna och de som instämmer med dem sätter sig in i hur detta verkar för dem som drabbas av just detta som motionärerna velat ge dem ersättning för.

Kan fru *Eriksson* garantera att, om nu denna motion »spolas», för att använda ett populärt uttryck, det kommande förslaget om ändrade skatteförehållanden kommer att innebära en lösning på just denna fråga? I annat fall vore det ytterst angeläget, att den utredning som allmänna beredningsutskottet här blygsamt yrkat på kommer till stånd. Den skulle mycket väl kunna ske jämsides, och man skulle då komma fram till ett resultat både snabbare och effektivare. Jag hade trott att med denna skrivning av utskottsutlåtandet skulle en sammanjämkning av synpunkterna kunna ske, och att man

Ersättning till arbetsgivare för fullgörande av uppbörds skyldighet

skulle kunna enas om att en utredning är både nyttig och nödvändig.

Jag tycker det är ett mycket blygsamt krav som man allmänt skulle kunna instämma i, när allmänna beredningsutskottets »majoritet» kommit med detta förslag.

Till sist, herr talman, ber jag få framhålla, att det väl är mycket ovanligt att man säger att man skall vänta, när man förhandlar om ersättning för vissa tjänster som vederbörande gör. Jag undrar i vilken förhandlingsposition sådana skäl skulle godtas? Jag vill bara ställa denna fråga.

Herr talman! I övrigt inskränker jag mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det är alldeles riktigt att motionen innehöll någonting annat än klämman i utskottsutlåtandet. I motionen krävdes att riksdagen i dag skulle hemställa om bestämmelser som reglerar ersättningen för inleverering av källskatt. Man har motiverat ersättningen för källskatteuppbörden med andra bekymmer man har med uppgifter av olika slag, men det är inlevereringen av källskatten man vill ha ersättning för. När man nu yrkar, att motionen skall lämnas till en utredning måste det betyda, att man inser att det inte är någon mening med att i dag skriva bestämmelser om en skatt, om vilken man inte vet hur den skall utformas.

Men det är väl ingen som tror, att man skulle kunna komma fram snabbare än den sittande skatteberedningen. Hur man än vänder sig får man vänta tills de nya skatteförslagen är klara och på dem applicera ett system att ersätta företagarna.

Jag har aldrig hört att det skulle vara särskilt cyniskt av en affärsinnehavare eller en näringsidkare att genom priset ta ut sina kostnader. Det är det normala sättet att få täckning för kostnaderna. Priset utgörs inte bara av vinst

utan är en ersättning för kostnaderna och omkostnader och någon vinst därutöver. Det blir enklare att få ersättning via priset än genom det omständligare förfarandet att låta staten betala tillbaka pengar för olika bekymmer man kan ha — bekymmer med uppgifter såsom detta med stämpeldynan.

Jag tror att det är orealistiskt att behandla frågan som utskottsmajoriteten gjort. De har väl också insett att motionen var besvärlig sådan som den var, och därför har de retirerat till det, som det kan tyckas, blygsamma förslag som blivit utskottets, men även det är ganska litet genomtänkt.

Herr HYL TANDER (fp) :

Herr talman! Det cyniska i det första resonemanget framträder bättre om man överför detsamma på en annan yrkesgrupp. Jag tror att de flesta kan instämma i detta.

Inga som helst inskränkningar har skett såvitt jag vet. Den skrivning som detta yrkande fått i allmänna beredningsutskottet borde väl göra det så mycket lättare för reservanterna att instämma och alltså så mycket onödigare att reservera sig. Det hela utmynnar ju bara i ett utredningsyrkande som mycket väl kan vara motiverat med att man vinner tid och får frågan löst tidigare.

Herr RINGABY (h):

Herr talman! Om motionen överlämnades till utredningen funnes det ju en chans att man kunde få förslaget samtidigt som de nya skattebestämmelserna, så att det inte bleve någon förhållning.

Vad sedan gäller möjligheten att ta ut ersättning genom priset, så är detta inte så lätt fru Eriksson, ty det drabbar olika företagare olika. Det blir att sitta under nätter och söndagar och göra detta arbete — och göra det gratis. Men det är dock ett arbete för statens och det allmännas räkning, och därför bör

Ersättning till arbetsgivare för fullgörande av uppbördsskyldighet

det allmänna stå för kostnaderna, så att man slipper belasta varupriserna med det.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Eriksson i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av fru Eriksson i Stockholm m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 99 ja och 115 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen av fru Eriksson i Stockholm m. fl.

Ordet lämnades på begäran till

Herr BENGTTSSON i Varberg (s), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få anmäla att jag råkade rösta fel.

§ 19

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 56, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss kronan tillhörig mark, m. m.

Vidare anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelse, nr 54, till Konungen angående val av suppleant för bankofullmäktig;

dels ock till riksdagens förordnande, nr 55, för herr Yngve Holmberg att vara suppleant för en av riksdagens fullmäktige i riksbanken.

§ 20

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 49, angående anvisande av medel till jordfonden å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, m. m., och

nr 53, angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 21

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 16.06.

In fidem
Sune K. Johansson

Fredagen den 28 februari

Kl. 14.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice talmanen.

§ 1

Justerades protokollet för den 21 innevarande februari.

§ 2

Svar på interpellation ang. småföretagsamheten i Stockholms läns kust- och skärgårdsområden

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE, som yttrade:

Herr talman! Herr Nyström har i interpellation frågat mig om jag avser att inom den närmaste tiden aktualisera en av länsstyrelsen i Stockholms län gjord begäran om anslag till länets företagarförening att användas till aktivisering av småföretagsverksamheten i länets kust- och skärgårdsområden.

Jag vill svara följande.

Länsstyrelsen i Stockholms län har i den framställning, som interpellanten åsyftar, framhållit att det föreligger sakliga motiv för strävandena att stödja en utveckling av företagsamheten inom vissa för skärgårdsområdet naturliga näringsfång. De initiativ och det stöd som det allmänna kunde ge på dessa områden faller närmast inom företagarföreningens verksamhet. Föreningens möjligheter till aktivitet inom skärgårdsnäringsarna har emellertid begränsats av knappa personella resurser. Länsstyrelsen har därför föreslagit att medel, förslagsvis 40 000 kronor per år under tre år, ställs till föreningens förfogande för en förstärkning av dess

personal i syfte att göra det möjligt att aktivisera verksamheten inom skärgårdsområdet.

Jag finner i likhet med länsstyrelsen det vara angeläget att företagarföreningen med kreditstöd och konsultationsservice verkar för en utveckling av befintliga företag inom länets kust- och skärgårdskommuner och lämnar sin medverkan för att dit lokalisera nya och för områdena lämpliga företag. Den verksamhet föreningen i dessa avseenden hittills bedrivit synes ha varit av icke ringa betydelse. Bl. a. kan nämnas, att föreningen t. o. m. år 1962 beviljat 154 lån å sammanlagt 2,8 miljoner kronor till företag inom kust- och skärgårdskommunerna. Därtill kommer 10 industrigarantilån å sammanlagt något över 1 miljon kronor.

Liksom andra företagarföreningar erhåller föreningen bidrag från staten till sin verksamhet. Under förra budgetåret uppgick detta administrationsbidrag till 25 000 kronor. Under detta budgetår kommer det, såvitt jag nu kan bedöma, att uppgå till omkring 43 000 kronor. Av detta belopp har hittills omkring 33 000 kronor betalats ut till föreningen. Jag vill nämna att föreningens inkomster, omfattande bidrag från såväl stat som landsting, under en följd av år mer än väl täckt dess kostnader och vissa år lämnat relativt betydande överskott. Det må vidare påpekas, att de företagsstödande åtgärder, som länsstyrelsen riktat uppmärksamheten på, ingår normalt i föreningens verksamhet. Enligt min mening saknas därför anledning att genom särskilt bidrag till föreningen binda medel speciellt för dessa stödåtgärder.

Föreningen har, såvitt jag kan bedö-

Svar på interpellation ang. småföretagsamheten i Stockholms läns kust- och skärgårdsområden

ma, redan under tidigare år haft ekonomiska möjligheter till viss utökning av sina personella resurser. Detta gäller även om hänsyn tas till att en del av överskottsmedlen måste fonderas för att kunna möta eventuella framtida läneförluster. Jag är emellertid beredd att vid tilldelandet av administrationsbidrag till föreningen för nästa budgetår pröva frågan om en höjning av bidraget med hänsyn till de ökade kostnader som anställningen av ytterligare en konsulent hos föreningen kan medföra.

Vidare anförde:

Herr NYSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för handelsdepartementet för svaret på min interpellation.

Jag konstaterar med största tillfredsställelse statsrådets positiva inställning till nödvändigheten av att i Stockholms läns kust- och skärgårdsområden ge företagarföreningen större möjligheter att bedriva en aktiv lokaliseringspolitik och konsultationsverksamhet. Det är också riktigt som statsrådet framhåller, att den verksamhet som företagarföreningen hittills bedrivit i nämnda områden har varit av rätt stor betydelse vad beträffar såväl den rådgivande som den kreditgivande verksamheten. Men faktum kvarstår att föreningens personella resurser inte räckt till för att på ett tillfredsställande sätt bedriva verksamheten.

Statsrådet säger i sitt svar att såvitt han kan bedöma har föreningen tidigare haft ekonomiska möjligheter till viss utökning av sin personal. Detta uttalande kan jag däremot inte instämma i. Föreningen visar för verksamhetsåret 1963 ett underskott på 20 707 kronor. Även om denna förlust delvis sammanhänger med vissa utbetalningar av statliga bidrag är den dock betydande. För-

eningens stafförslag för år 1964 visar också på ett underskott. Några större möjligheter att själv finansiera den erforderliga utökningen av personalen har föreningen därför enligt min mening inte haft.

Låt mig, för att ytterligare motivera föreningens framställning, nämna endast ett par ting.

Såsom torde vara väl bekant för både statsrådet och kammarens ledamöter består Stockholms län dels av en mycket stor tätbebyggelse runt huvudstaden, dels — tyvärr kan man väl säga — av ett mycket stort område med glesbebyggelse; denna sistnämnda del kallas i dagligt tal Roslagen. Såsom framgår av min interpellation har länsstyrelsen fått Kungl. Maj:ts uppdrag att bl. a. utreda möjligheterna att genom lämpliga åtgärder söka förbättra sysselsättningen i dessa områden. Utredningen har utmynnat i förslag om ett statligt stöd, i första hand i form av personalförstärkning till företagarföreningen.

Detta torde vara uppenbart, att om vi skall kunna motverka avfolkningen av vår skärgård vad gäller den bofasta befolkningen så behövs vissa stödåtgärder. Man vill ta vara på alla de olika förvärvsmöjligheter som finns i skärgården. Jag nämner några.

På jordbrukets område kan vi medverka till en driftomläggning till specialodlingar av skilda slag. Odlingen av jordgubbar är exempelvis sedan gammalt av stor betydelse i skärgården — den kan utökas. Fisket genomgår just nu en förändring; det viktigaste är strömmingsfisket. Där behövs båtar som passar för ändamålet. Fiskehamnarna måste också passa för det nya fisket. Vi har mer än 100 småbåtsvarv — större och mindre — utefter kusten eller på öarna, och fler utrustningsvarv och mer kunnigt folk behövs för att ta hand om det alltmer växande båtantalet, i synnerhet nu när det gäller att kunna ge service till de allt större ska-

Svar på interpellation ang. småföretagsamheten i Stockholms läns kust- och skärgårdsområden

ror av människor som tillbringar sin fritid i dessa områden.

Det finns alltså arbetsuppgifter för en bofast skärgårdsbefolkning i vårt län. Härvidlag har företagarföreningen en mycket viktig uppgift att fylla. Men föreningens möjligheter till större aktivitet begränsas tyvärr — som jag framhållit — starkt genom de alltför knappa personella resurserna. Det är för att klara denna uppgift som länets företagarförening behöver den av länsstyrelsen föreslagna personalförstärkningen.

Till sist vill jag framhålla, herr talman, att det givetvis vore av mycket stor betydelse för Roslagen om vi kunde få det statliga stöd som jag talat om. Den lösning på problemet som herr statsrådet anvisat i sitt svar, när han säger att han är »beredd att vid tilldelandet av administrationsbidrag till föreningen för nästa budgetår pröva frågan om en höjning av bidraget med hänsyn till de ökade kostnaderna som anställningen av ytterligare en konsulent hos föreningen kan medföra», finner jag tillfredsställande. Givetvis hoppas jag att det inte bara blir en prövning av frågan om förhöjt administrationsbidrag utan ett *bifall* till högre bidrag. Sker en sådan höjning anser jag mig inte bara vara tillfredsställd med svaret utan helt nöjd.

Herr talman! Jag ber än en gång att få tacka för interpellationssvaret.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! I anledning av vad herr Nyström framhöll skulle jag vilja anföra följande.

Man fick närmast den uppfattningen att den i interpellationen lämnade uppgiften om att det finns överskott inom rörelsen inte är helt riktig. Räkenskaperna är avslutade fram t. o. m. år 1962. För 1963 har vi ännu inte erhållit några uppgifter. Under alla de år

som företagarföreningen varit verksam, sålunda från 1957, har det förelagt överskott på rörelsen varierande mellan 20 000 och 66 000 kronor om året. För år 1962 var överskottet av rörelsemedel 20 000 kronor. Det är visserligen sant att det detta år uppkom en förlust på låneverksamheten, som uppgick till 12 000 kronor, men denna fick företagarföreningen täckning för genom ett anslag som översteg detta belopp och utgjorde 15 000 kronor.

Vidare vill jag gärna hålla med interpellanten om att det är värdefullt att tillvarata alla möjligheter till näringsfång, som kan föreligga i dessa delar av länet. Där kommer naturligtvis frågan om trädgårdsodlingen och specialodlingar inom jordbruket, vilka interpellanten pekade på, in i bilden, liksom även olika tänkbara stödåtgärder för fisket. Men dessa två nu nämnda områden tillhör knappast primärt den verksamhet som företagarföreningarna skall ha sin uppmärksamhet riktad på. Det finns emellertid därutöver, såsom framgår av vad jag redan framhållit i interpellationen, ändå tillfällen till stöd åt rörelser, som har vissa utsikter att bestå i framtiden, och dessa tycks företagarföreningen också i någon mån, kanske i ganska stor utsträckning, ha tillvaratagit. Detta hälsar jag med tillfredsställelse.

Som jag sade i mitt interpellations-svar är vi beredda att pröva frågan om anslagstilldelning, och när så sker till nästa budgetår kan naturligtvis den omständigheten åberopas, att särskild arbetskraft måste avdelas för att ge råd till och bistå skärgårdskommunerna. Därmed vill jag inte i detta sammanhang på förhand göra någon utfästelse i detta avseende. Det tror jag kammarens ledamöter förstår.

Herr NYSTRÖM (s):

Herr talman! Att herr statsrådet inte kan göra några utfästelser är fullt på

Interpellation ang. upplysningsverksamheten rörande kärnvapen och deras verkningar

sin plats. Det är fullt naturligt, och jag har också framhållit i mitt anförande att jag är nöjd med att frågan skall omprövas till kommande budgetår. Stockholms läns struktur kräver rent allmänt, som jag tidigare framhållit, tillsättandet av en konsulent, som kan arbeta på dessa områden i skärgården och i Roslagen. Skärgården har nämligen sina speciella besvärligheter genom de långa reseavstånden. Det finns många småföretag ute på småöarna. Det åtgår mycken tid för att följa upp frågan i dess helhet.

Jag vill bara tillägga några ord om ekonomin. Det är helt riktigt att Stockholms läns företagarförening inte har en alltför dålig ekonomi. Det har tidigare förekommit ett visst överskott, men för 1963 och 1964 räknar vi med underskott, och därför skulle vi vara glada för en förstärkning på administrationssidan.

Vidare har det framhållits från revisionshåll att vi bör ha en risktäckningsprocent på 10 procent. Det finns för närvarande 5,7 procent, och därför behöver vi ha kvar den fond som vi nu avsätter för risktäckning.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Föredrogs var efter annan och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner:

nr 49, angående anvisande av medel till jordfonden å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, m. m., och

nr 53, angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.

§ 4

Interpellation ang. upplysningsverksamheten rörande kärnvapen och deras verkningar

Ordet lämnades på begäran till

Herr SPÅNGBERG (s), som yttrade:

Herr talman! I broschyren »Om kriget kommer» ges optimistiska anvisningar om skydd vid atomvapenkrig m. m. Vid sakligt bedömande torde anvisningarna kunna betecknas som försök till trygghetsillusioner. Varje människa behöver veta fakta om kärnvapen och deras verkningar. Falska illusioner kan leda till katastrof och förintelse.

För någon månad sedan utkom på svenska en bok »Kärnvapenkriget och civilbefolkningen» av en tysk vetenskapsman, läkaren Bodo Manstein, med förord av nobelpristagaren Linus Pauling. Manstein underkastar civilförsvarspolitiken sådan den bedrivs i alla länder, Sverige icke undantaget, en förintande kritik. Han konstaterar med klar bevisföring, att »det gamla begreppet försvar över huvud taget inte längre existerar... Resultatet skulle endast bli en massgravens gemenskap.»

Om denna bok skriver Bengt Vall i tidskriften Perspektiv: »Mansteins bok är en appell till mänskligheten: Vakna! Och gör det snart — innan det är försent! Den är också den sakligaste och pålitligaste information jag läst i ämnet. Boken borde rimligen distribueras till alla svenska hem!»

Smålands Dagblad skriver: »Mansteins bok är en väckare. Den visar på människans enda chans i dag: att arbeta på en allmän och total avrustning. På denna uppgift måste alla ansvarskännande människor satsa tid, energi och ekonomiska resurser.»

I Dala-Demokraten skriver Bengt Jonsson: »Det förefaller otroligt att någon människa som omsorgsfullt studerat denna besinningsfulla och klargörande bok längre vågar tro på att världen ges någon eftersträvansvärd framtid efter ett totalt kärnvapenkrig.»

Tidningen Vasabladet, Finland, framhåller: »De fakta som serveras i Mansteins bok måste räknas till dem som människorna i ett demokratiskt samhälle har skyldighet att lära känna, lika

Interpellation ang. upplysningsverksamheten rörande kärnvapen och deras verkningar

väl som fakta om hur de skall rösta, hur de skall deklarerat, hur de skall handla mot sin nästa. Att vara likgiltig är att svika det samhälle man tillhör, att låta slumpen utvälja några totalitära ledare som i sin ofullkomlighet kan göra ödesdigra misstag.»

I tidningen *Se* skriver författaren Ivar Ahlstedt: »Mansteins bok är fränt uppriktig och faktaspäckad. Hur kan det komma sig att den har mötts av iskall tystnad? Sen den kom ut i september har den inte blivit omnämnd i en enda stor tidning. Vad är vi rädda för? Vad tjänar det till att blunda? Ska vi fortsätta att leka utrymningsövningar och hänge oss åt trygghetsillusioner? Är det inte bättre att se sanningen i ögonen och försöka göra något?»

I TV förekom nyligen en kort intervju med civilförvarschefen om Mansteins bok. Civilförvarschefen kunde icke vederlägga den beskrivning som görs i boken om ett kärnvapenkrigs verkliga ansikte.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr statsministern få ställa följande fråga:

Om den bild av ett kärnvapenkrig som man får i »Om kriget kommer» är orealistisk och missvisande, vilket Mansteins bok »Kärnvapenkriget och civilbefolkningen» ger belägg för, vad ämnar regeringen göra för att svenska folket skall få en saklig och sannfärdig upplysning om atomvapenkrigets faror och fasor?

Denna anhållan bordlades.

§ 5

Till bordläggning anmäldes

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 31 maj 1957 om kommunalförbund, och

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med

vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1965—1968 ävensom en i ämnet väckt motion;

statsutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1964/65 inom utrikesdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner,

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1964/65 inom finansdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare svensk kapitalinsats i Internationella utvecklingsfonden (IDA);

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 6, i anledning av väckta motioner om ändring av reglerna för beskattning av realisationsvinst vid försäljning av egnahem,

nr 9, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av varulotterier,

nr 11, i anledning av väckt motion angående avdragsrätt vid beskattningen för kostnader vid aktiebolagsbildning m. m.,

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 5 av anvisningarna till 35 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., och

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 53 § 4 mom. och punkt 10 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om införande av brottsbalken m. m., dels ock i ämnet väckta motioner,

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 21 mars 1952 (nr 98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål så ock angående ändring i samma lag,

nr 5, i anledning av väckt motion angående vigselrätten för vigselförrättare vid kyrklig vigsel,

nr 6, i anledning av väckt motion om utredning rörande barnavårdsmannainstitutionen, och

nr 7, i anledning av väckta motioner angående aktiebolags redovisningsskyldighet;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av väckta motioner om utredning rörande verksskyddets finansiering,

nr 4, i anledning av väckta motioner angående procentsatsen för uttag av ATP-avgift,

nr 5, i anledning av väckta motioner om höjning av karensbeloppet för rabatterade läkemedel, m. m.,

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 16 juni 1961 (nr 390) om statsmonopol på tillverkning av tobaksvaror, m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott,

nr 7, i anledning av väckta motioner om förtidspensionering av vissa skogsarbetare,

nr 8, i anledning av väckta motioner angående inkomstprövningen för hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg inom folkpensioneringen, och

nr 9, i anledning av väckta motioner angående maximeringen av kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen; samt

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av väckta motioner om domstolsprövning av körkortsindragning,

nr 4, i anledning av väckta motioner om obligatorisk bostadsförmedling, och

nr 5, i anledning av väckt motion om åtgärder mot störande nöjeskörning i tätorter.

§ 6

Anmälades och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 11 § 1 och 2 mom. förordningen den 22 juni 1934 (nr 320) angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom; och

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § förordningen den 22 april 1960 (nr 77) angående byggnadsforskningsavgift jämte i ämnet väckt motion.

§ 7

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 55, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1964/65, och

nr 56, angående lån till Svenska vanförevårdens centralkommitté för vissa byggnadsarbeten.

Dessa propositioner bordlades.

§ 8

Meddelande om enkel fråga

Meddelades, att herr talmannen tillställts en enkel fråga av herr *Eliasson* i Sundborn till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående kommunala anslag för upprätthållande av tågförbindelser.

§ 9

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 14.18.

In fidem
Sune K. Johansson